ҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 165 (10533) | 1964 оной июлиин 14, вторник | Сэн 2 мүнгэн

Социалис экономикоёо бүхы хэмжээгээр хүгжөөхэ, тэрээнһээ үндэһэлэн, ажалшадай һуудал байдал болон соёл культурые дээшэлүүлхэ гэһэн агууехэ Ленинэй захяа заабарие дүүргэхэ гээшэ арюун нангин уялгамнай мүн болоно гэжэ манай парти, правительство тоолоно.

(СССР-эй Верховно Соведэй IV сесси дээрэ Н. С. Хрущевой хэһэн элидхэлһээ).

СССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй IV сесси

БҮХЫ ЮУМЫЕ ХҮНЭЙ АША ТУҺАДА, ХҮНЭЙ ЗОЛ ЖАРГАЛТАЙ БАЙХЫНЬ ТУЛАДА

МОСКВА, июлиин 13. (ТАСС). СССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй дүрбэдэхи сесси мүнөөдэр Кремль соо хүдэлмэреэ эхилээ.

Союзай Соведэй заседани үглөөнэй 10 часта Кремлиин театрай байшан соо болоо.

Кремлиин Ехэ ордон соо СССР-эй Верховно Соведэй заседаниин зал дотор Национальностьнуудай Соведэй заседани болоһон байна.

Гаража ошоһшодой орондо һунгагдаһан депутадуудай эрхэ түлөөлэлгые шалгалгын дүнгүүд тухай Союзай Соведэй Мандатна комиссиин түрүүлэгшэ Л. Н. Ефремовэй, Национальностьнуудай Соведэй Мандатна комиссиин түрүүлэгшэ М. С. Синицын элидхэлнүүд палатануудай ами аминдаа болоһон заседанинууд дээрэ шагнагдаа.

СССР-эй зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй дүрбэдэхи сессиин иимэ зүбшэхэ зүйлнүүд палатануудай заседанинууд дээрэ нэгэн дуугаар баталагдаһан байна.

1. Арадай байдал улам һайжаруулха талаар КПСС-эй Программые дүүргэхэ хэмжээнүүд тухай:

а) колхозникуудта пенси, тэдхэмжэ тогтоохо тухай;

б) гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, коммунально-байрын ажахын, худалдаа наймаанай, нийтын эдеэ хоолой, хүн зониие хангалгада сэхэ хабаададаг арадай ажахын бусад һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ тухай.

2. СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталалга.

★ ☆ ★

МОСКВА, июлиин 13. (ТАСС). СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй болон Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани мүнөөдэр 11 часта Кремлиин Ехэ ордон соо нээгдээ.

Союзай Соведэй Түрүүлэгшэ И. В. Спиридонов, Национальностьнуудай Соведэй Түрүүлэгшэ Я. В. Пейве, тэдэнэй орлогшонор президиумэй столой саана һууринуудаа эзэлнэ.

Нүхэд Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, А. И. Микоян, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Н. М. Шверник, В. В. Гришин, Л. Н. Ефремов, К. Т. Мазуров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, П. Н. Демичев, Л. Ф. Ильичев, В. И. Поляков, Б. Н. Пономарев, А. П. Рудаков, В. Н. Титов, А. Н. Шелепин гэгшэдэй ерэжэ һуухадань депутадууд болон айлшад удаан саг соо альга ташажа, тэдэниие угтаа.

Франциин болон уласхоорондын хүдэлмэришэнэй, коммунис хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша, дүлэтэ революционер, Советскэ Союзай үнэн сэхэ хани, Франциин коммунис партиин түрүүлэгшэ нүхэр Морис Торезэй дурасхаалые зал соо байгшад хүл дээрээ бодон, минутын турша соо абяа аниргүйгөөр зогсожо ёһолон хүндэлөө.

РРП-гэй ЦК-гай политбюрогой гэшүүн, Румыниин Арадай Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ И. Г. Маурер түрүүтэй Румыниин хүдэлмэришэнэй партиин ЦК-гай делегаци Индонезиин премьер-министрэй нэгэдэхи орлогшо, гадаадын хэрэгүүдэй министр доктор Субандрио түрүүтэй Индонезиин правительственна делегаци заседани дээрэ байлсаа. Тэдэниие депутадууд халуунаар амаршалба.

Сессиин зүбшэхэ зүйлэй нэгэдэхи асуудалаар — арадай байдал улам һайжаруулха талаар КПСС-эй Программые бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай элидхэл хэхын тулада КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ депутат Н. С. Хрущевто үгэ үгтөө. Нэрьемэ шанга альга ташалган болоо.

Арадай һуудал байдал улам һайжаруулха талаар КПСС-эй Программые бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай

нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

Нүхэд депутадууд!

«Арадай һуудал байдал улам һайжаруулха талаар КПСС-эй Программые бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай» элидхэл Верховно Соведэй энэ сесси дээрэ хэхыемни Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй намда даалгаа.

Колхозникуудта пенси болон тэдхэмжэ үгэхэ тухай, хүн зониие сэхэ хангажа байдаг гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, коммунальна-гэр байрын ажахынуудай, худалдаа наймаанай, нийтын эдеэ хоолой, мүн арадай ажахын бусад һалбаринуудай хүдэлмэрилэгшэдэй салин хүлһэ дээшэлүүлхэ тухай дурадхалнууд Танай үзэмжэдэ табигдана.

Манай гүрэнэй засагай дээдэ органой харалгада амин шухала иимэ асуудалнуудай табигдаһан ушар манай социалис Эхэ ороной экономическа хүсэ шадалые улам бэхижүүлхэ, тэрэнэй национальна баялигые бүри ехэ болгохо, арадай һуудал байдал улам һайжаруулха талаар КПСС-эй Программые парти хэлбэришэгүйгөөр, оролдосотойгоор бэелүүлнэ гэжэ гэршэлэн харуулна.

Мэдэнэ, коммунис байгуулалтын мүндэлэн тогтохо, батажан бэхижэхэ үедэ ажахыгаа эрхилхэ хэрэг түүхын хүгжэлтэһөө уламжалан түрүүшын ээлжээндэ табигдана. Энээнгүйгөөр партиин хүтэлбэри доро революци хэһэн арад зон тэрэнэйнгээ бодото аша үрые амасажа шадахагүй бшуу. Имагтал мүнөө үеын эрдэм наука, техникын туйлалтануудай үндэһэ һуури дээрэ промышленность, хүдөө ажахыгаа хүгжөөжэ байгаад, арад зоной һуудал байдал хэлбэришэгүйгөөр һайжаруулжа болохо ха юм.

«Бүхы ажалшадай ажабайдалые эрдэм ухаанай эрилтын хэмээр хайшан гэжэ эгээ хүнгэхэн, сэдьхэлээ ханангин байдаг болгохо гэһэн зорилгодо зохилдуулан, нийтын үйлэдбэри болон продуктнуудай хубаарилгые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, тэрэниие энэ зорилгодо ёһотоорнь хандуулха арга имагтал социализм олгохо юм», — гэжэ В. И. Ленин хэлээ һэн. (Зохёолнуудай 5-дахи хэблэл, 36 том, 381 хуудаһан).

Социалис экономикоёо бүхы хэмжээгээр хүгжөөхэ, тэрээнһээ үндэһэлэн, ажалшадай һуудал байдал болон соёл культурые дээшэлүүлхэ гэһэн агууехэ Ленинэй захяа заабарие дүүргэхэ гээшэ арюун нангин уялгамнай мүн болоно гэжэ манай парти, правительство тоолоно.

Коммунизмда шэлжэн орохын тулада шухала хэрэгтэй социально-экономическа, политическэ болон соёл культурын али бүхы шэнэдхэн хубилалтанууд дотор, КПСС-эй Программа соо коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха зорилго түрүүшын ээлжээндэ табигдана. Энэ хадаа нийтын ажалай эгээн ехэ бүтээсэ хангаха, бүхы ажалшадта материальна болон оюун сэдьхэлэй баялигуудые элбэгжүүлхэ ябадал хангаха ёһотой.

Партиин шэнэ Программые КПСС-эй XXII съездын батлан абаһанһаа хойшо гурбан жэл шахуу саг үнгэрбэ. Энэ саг ехэшье бэшэ гээшэ аабдаа. Тиихэтэй хамта эдэ жэлнүүднай хододоо урагшатай һайн байгаагүй һэм шуу. Дотоодыншье, гадаадыншье хэрэгэй талаар зарим тэды бэрхэшээлнүүд тохёолдоо бэлэй. Хэды тиимэ байбашье һаань, ажал хэрэгнай һайн. Коммунис партиин Программа амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ эхилээ гэжэ Верховно Соведтэ, бүхы совет арадта тон ханалтатайгаар элидхэхэдэ болоно.

Манай ороной экономикын, соёл культурын хүгжэлтын зарим дүнгүүд

Нүхэд депутадууд!

Экономическа байгуулалтын, мүн зоной материальна һуудал байдал улам һайжаруулха талаар манай партийна Программа соо хараалагдаһан шухалын шухала зорилгонууд хэр зэргэ дүүргэгдэжэ байнаб гэжэ мүнөө тэдыгээр тайлбарилан мэдээлэхыемни зүбшөөгыт.

Мэдэнэйшье мэдэһээр, хорин жэлэй турша соо (1961—1980 онууд) промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 6-гаа дахинһаа бага бэшээр ехэдхэхэ гэжэ КПСС-эй Программа соо хараалагдаһан байна. Энэмнай ямар удхатайб гэхэдэ, промышленность жэлдээ дунда зэргээр 9—10 процентээр урган хүгжэхэ ёһотой. Энэ түсэб бодото байдал дээрээ хэр дүүргэгдэнэб гэжэ хараад үзэе. 1961 ондо промышленна үйлэдбэри 9,1 процентээр, 1962 ондо 9,7 процентээр урган байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ ган гасуурһаа боложо ургасын багаар абтаһан ушар эдеэ хоолой, мүн хүнгэн промышленностиин хэдэ хэдэн һалбаринуудые хүгжөөхэ хэрэгтэ муушагаар нүлөөлөө. Хэды тиимэ байгаашье һаань, 1963 ондо бүхы промышленна продукци 8,5 процент ехээр бүтээгдээ.

Хэрбээ промышленностиин тиимэ түрүү зэргын һалбари болохо машина бүтээлгэ, металл болбосоруулгые абаад үзэбэлнай, хорин жэлдэ хараалагдаһан жэл бүриин 12—13 процентын орондо дунда зэргээр 14 процентһээ үлүү ехээр урган хүгжэһэн байха юм. Химиин промышленность КПСС-эй Программа соо хараалагдаһанай ёһоор жэлдээ дунда зэргээр 15 процентээр ургаһан байна. Хараалагдаһан хурдабшалгада орходоо бүри түргэн ехээр булад хайлуулагдана, нефть, газ малтагдан абтана. Электрын элшэ хүсэн партийна Программа соо тодорхойлогдоһон даабариин хэмжээнэй зэргээр үйлэдбэрилэгдэнэ. Промышленностиин техническэ хэмжээн нилээд дээшэлээ, тэрэнэй бүридэлынь мүн лэ һайжараа.

Эдэ бүгэдэ хадаа парти болон арад оөһэдынгөө экономическа гол зорилго амжалтатайгаар шиидхэнэ, Ленинэй зааһан замаар урагшаа шууд зоримгойгоор, бата найдамтайгаар дабшана гэжэ мэдүүлхэ дүүрэн үндэһэ баримта олгоно бшуу.

Долоон жэлэй түсэб дүүргэһэнэй эсэстэ коммунизмын материальна-техническэ үндэһэ һуури байгуулха талаар горитой ехэ алхам хэгдэхэ байна. Тэрэниие зохёон табиха үедэ промышленна үйлэдбэреэ ехээр хүгжөөхэ ябадал хараалагдаһан байгаа гэжэ һануулха хэрэгтэй. Энэ түсэбые бэелүүлхын аргагүй гэжэ харина гүрэнүүдэй олохон экономистнууд һанаһан байгаа. Элдэб эсын уридшалан тайлбарилга, һанамжануудные буржуазна хэблэлдэ үсөөн бэшэ толилогдоһон юм.

Харин ажабайдал юу харуулааб? Долоон жэлэй түсэбэй табан жэлэй турша соо хэр дүүргэгдэһэнэй дүнгүүд тиимэнье үни бэшэ согсологдоһон байна. Табан жэлэй турша соо промышленна продукциие 51 процентээр ехэдхэхэ гэжэ хараалагдаһан байгаа, харин бодото дээрээ энэнь 58 процентээр ехэ болоо бшуу. Таанад энээниие һанана ёһотойт. Энэ жэлэй түрүүшын зургаа һарын түсэб 103 процент дүүргэгдэнхэй. Табан жэл хахадай турша соо 40 миллиард шахуу түхэригэй промышленна продукци түсэбһөө гадуур үйлэдбэрилэгдөө. Түсэбөөр хараалагдаһан 80 процентын орондо долоон жэлэй турша соо промышленна продукци 86 процентһээ бага бэшээр ургахал гээшэ ха гэжэ баталха дүүрэн үндэһэ баримта бии.

Капиталис дэлхэйдэ хэһэн экономическа шэнэ үһэрилтэ гэһэншүүгээр манай долоон жэлэй түсэбые буржуазна экономистнууд, политигууд сэгнэһэн байгаа. Советскэ Союз капитализмын оронуудтай, нэн түрүүн Америкын Холбоото Штадуудтай эбэй ёһоной экономическа мүрысөө үнэхөөрөөшье хэдэг. Энэ мүрысөөнэй ямараар дүүрэхэ байһаниинь бидэндэ һэжэглэлтэ түрүүлнэгүй. Бидэ энэ мүрысөөндэ заабол илаха байхабди.

Һүүлшын зургаан жэл (1958—1963 онууд) абаад үзэебди. Энэ үе соо Советскэ Союзда промышленна продукци жэлдээ дунда зэргээр 9,7 процентээр ургаһан байха, харин Америкын Холбоото Штадуудта 3,6 процентээр ургаһан байна. Хэрбээ хүн бүхэндэ хүртэхэ промышленна продукци үйлэдбэрилгые сасуулбал, СССР-тэ 7,9 процентээр ургаһан, харин Америкын Холбоото Штадуудта 1,8 процентээр ургаһан байха юм. Арбан жэлэй урда тээ манай промышленна продукциин хэмжээн Америкын Холбоото Штадуудай продукциин ойролцоол 33 процент болодог һаа, 1957 ондо—47 процент, харин үнгэрэгшэ 1963 ондо энэ хэмжээниинь 65 шахуу процент болоод байгаа.

Манай промышленность Америкын Холбоото Штадуудай промышленностьда орходоо нилээд хурдан түргэнөөр хүгжэнэ. Ушар имэһээ Советскэ Союз Америкын Холбоото Штадуудые хүсэхэ, ахин гараха гэжэ бидэнэр мэдүүлдэг байгаабди, мүнөөшье бата найдамтайгаар мэдүүлнэбди.

Хүдөө ажахые хүгжөөхын, хүдөө ажахын продукци ехээр абахын тулада һүүлшын жэлнүүдтэ манай орон дотор ехэ юумэн хэгдээ. Энэ хадаа һайн үрэ дүнгүүдые харуулаа.

Зүгөөр сагай уларилай тон таагүй, муу байһан үнгэрэгшэ жэл бидэнэй һанаа үнөөс яһала зобооһон байха. Энээнтэй дашарамдуулан хилын саана зарим нэгэшүүл хороор хашхарһан, Советскэ Союзай хүдөө ажахыда «кризис» болоо, «тэрэнь буруу һүрөө» гэжэ байгаад шашаг шууяа татаһан байгаа. Иигэжэ байгаад һанаашалан хашхардаг жоодшонор нэгэнтэбэшэ эшэгүүритэйгээр шабар шалбаагта шааргадаг агша һэмнай. Тэдэнэр нимэ замһаа мүнөөшье халихагүй байха.

Хүдөө ажахын хүгжэлтэдэ сэгнэлтэ үгэхэдөө, тэрэнэй нэгэ жэлэй үрэ дүнгүүдээр һаналаа хэлэжэ болохогүй юм гэжэ хүдөө ажахые бага ханааршье һаань мэдэдэг хүндэ ойлгосотой байха ёһотой. Зоной дунда хэлсэдэгэй ёһоор, жэл жэлтээ адли байдаггүй бшуу. Зүб бодомжотой байха гэе һаа, хэдэн жэлэй түс түс баримтануудые абажа хараха хэрэгтэй. Имагтал иигэжэ сэгнээд байхадаа, бодото байдалыень, хүдөө ажахын хүгжэлтын шэглэлые хаража болохо юм.

1963 оной ургаса муутай жэлэй урда тээхи, жэшээлхэдэ, гурбан табан жэлнүүдэй too, баримтануудые абаад үзэебди.

ДУНДА ЗЭРГЭЭР ЖЭЛ БҮРИ АБТАҺАНИИНЬ

	Ороohо таряан:		Үүсэлэгдэһэн малай мяхан	hүн	малай тоhон	Саахар (Эсэгэ оронойнай түүхэй элһээ)
	миллиард пуд	миллион тонно	миллион тонно	миллион тонно	мянган тонно	миллион тонно
1948—1952 онууд	4,8	77,9	4,3	35,1	173	2,5
1953—1957 онууд	6,2	101,5	6,5	44,3	600	3,5
1958—1962 онууд	8,4	137,5	8,7	61,7	861	5,7
1958—1962 онуудта 1948—1952 онуудайхида орходоо процентээр		177	202	176	182	228

Һүүлшын хоёр табан жэлнүүдэй турша соо манайда ороohо таряан—77 процентээр, мяхан—хоёр дахинhaa үлүүгээр, һүн—76 процентээр, тоһон—82 процентээр, саахар 2,3 дахин ехээр абтаһан байна.

Бодоод үзыт, хүдөө ажахын иимэ түргэнөөр хүгжэжэ байхада тэндэ тохёолдоһон ямар «кризис» тухай үгэ хүүр байха гээшэб! «Кризис» тухай хөөрэлдөөн — буржуазна критигүүдэй жүүлиг аашa гээшэл. Тэдэнэр ямар нэгэн жэлдэ тохёолдоһон манай зарим бэрхэшээлнүүдые советскэ экономикын буруутан унаалга гэжэ харуулдаг байха юм. Энэ дуун бидэндэ ехэл һайн мэдээжэ, бидэнэр энэ дуу гүйсэдхэгшэдые һайса мэдэдэгбди.

Үнгэрэгшэ жэлдэ ороohо таряанай багаар абтаһантай гашарамдуулан, бидэ хилын саанаһаа 12 миллион тонно шахуу талха таряа худалдажа абаха баатай болоо һэмди. Бидэ ороohо таряа иигэжэ худалдажа абангүйгөөр гарасалдаха аргатай байгаа гүбди? Аргатай байгаабди. Зүгөөр тиихэдээ талха таряа бүри хатуу шангаар арьбалха, эдеэ хоол хэрэглэмжын нормо хизаарлаха, эдеэ хоолой хэдэ хэдэн

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

МОРИС ТОРЕЗ

Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедһээ

«Литва» гэжэ теплоходоор Франциһаа Советскэ Союз ерэжэ ябаһан Франциин, мүн уласхоорондын хүдэлмэришэнэй болоод Коммунис хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша, дүлэтэ революционер, Советскэ Союзай үнэн хани, Франциин Коммунис партиин түрүүлэгшэ нүхэр Морис Торез июлиин 11-нэй үдэшэлэн гэнтэ наһа бараба гэжэ Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитет партидаа, Советскэ Союзай бүхы ажалшан зондо гүнзэгы шаналалтайгаар дуулгана.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ.

Морис Торезэй наһа бараһан тухай

СОФИ, июлиин 12. (ТАСС). «Литва» гэжэ советскэ теплоходоор ябаһан Франциин Коммунис партиин түрүүлэгшэ нүхэр Морис Торез зүрхэнэй үбшэнэй ордоһолһон дээрэһээ июлиин 11-нэй үдэшэлэн гэнтэ наһа бараба гэжэ БТА агентство мэдээсэнэ. Нүхэр Торез өөрынгөө һамган, ФКП-гэй политбюрогой гэшүүн Жаннетта Вермерш гэгшэтэй хамта Советскэ Союзда амархаяа ерэжэ ябаһан юм.

Морис Торезэй хүүр Болгариин Варна гэжэ портдо асарагдаад, тэндэхи больницада шэнжэлэн үзэгдэһэн байгаа.

Мүнөөдэр Морис Торезэй хүүр Болгариин Варна гэжэ портдо асарагдаһан байгаа. Уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша, Франциин арадай баатарлиг хүбүүн Морис Торезэй наһа бараһан тухай гашуудалта мэдээсэл город соо түргэнөөр тараа. Варнада һуудаг хэдэн зуугаад хүнүүд пристань дээрэ сугларба.

БКП-гэй ЦК-гай политбюрогой гэшүүн, Болгариин Арадай Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Живко Живков болон тэндэхи нютагай Болгариин засагай түлөөлэгшэд иимэ хүндэ гээлтэ болоһон тушаа Болгариин коммунистнуудай, мүн бүхы болгар арадай гүнзэгы шаналал гашуудал тухай Жаннетта Вермершдэ элирхэйлэн мэдүүлбэ.

Варна шадар амаржа байһан ФКП-гэй ЦК-гай гэшүүн Леон Мовэ, Казахай ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Д. А. Кунаев, Киргизэй ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Б. М. Мамбетов, СССР-эй финансын министр В. Ф. Гарбузов, ПОРП-гой ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн Ф. Ваноьлка, ВСРП-гэй ЦК-гай политбюрогой гэшүүн Й. Фок, Италиин Коммунис партиин секретариадай болон хүтэлбэриин гэшүүн Джан Карло Пайетта, мүн бэшэншье партийна болон гүрэнэй ажал ябуулагшад «Литва» дээрэ ерээ.

Шаналалай марш зэдэлжэ пароходой гудогой дуугаржа байхада нүхэр Морис Торезэй хүүр газарта буулгаа. Тэндэ хүндэлэлэй харуул жагсаба.

Мүнөөдэр Варнын улад зон уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй элитэ ехэ ажал ябуулагша нүхэр Морис Торезые һүүлшын замда үдэшэхэ юм. Тэрэнэй хүүрсаг Варна городой арадай Совет соо табигдаха байна.

Мүнөөдэр орой гээшэ Морис Торезэй хүүр тусхай самолёдоор Париж абаашагдахань.

Морис Торезэй хүүр асарһан самолёт Париж ерэбэ

ПАРИЖ, июлиин 13. (ТАСС). Франциин Коммунис партиин түрүүлэгшэ Морис Торезэй хүүртэй хүүрсаг үезэлдэр Варнаһаа «ТУ-104» тусхай самолёдоор эндэ асарагдаа.

Бурже гэжэ парижска аэродром дээрэ Жорж Марше, Этьен Фажон, Поль Лоран, Гастон Плиссонье, Роже Гароди болон компартиин бусад хүтэлбэрилэгшэд, Францида байгаа СССР-эй хэрэгүүдтэ саг зуурын этигэмжэтэ Ю. В. Дубинин, тэрэшэлэн Парижда байгаа совет эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд, дипломатическа корпусой гэшүүд ерэбэ. Франциин хүдэлмэришэн ангиин дайшалхы отрядай шалгагдамал ударидагшадые үдэшэхэеэ ерэһэн олон мянган парижынхид аэродром дээрэ сугларaa.

Мүн тэрэ самолёдоор Морис Торезэй һамган, ФКП-гэй политбюрогой гэшүүн Жаннетта Вермерш, ФКП-гэй генеральна секретарь Вальдек Роше гэгшэд ерэлсээ.

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

зүйлнүүдые багаар үйлэдбэрилдэг болохо, мал ажалай хэрэглэмжэдэ концентрированнэ тэжээл багаар гаргашалха хэрэгтэй болохо байгаа бшуу. Советскэ правительство иимэ хэмжээ бэелүүлээгүй, талха таряа худалдажа абаха, тиигээд ган гасуурһаа уламжалан тохёолдоһон бэрхэшээлнүүдые бага болгохын тулада нөөсэнүүдһээ шухала хэрэгтэй мүнгэ зөөри таһалха гэжэ шиидэһэн байгаа.

Үнгэрэгшэ жэлэй ган гасуурай эсэстэ тохёолдоһон асуудалнуудые Совет гүрэнэй шиидхэжэ шадаһан баримта хадаа социалис байгуулалтын хүсэн тухай, тэрэнэй экономикын хүсэн түгэлдэр байһан тухай, томо социалис худөө ажахын бүлюу һайн байһан тухай үшөө дахин гэршэлнэ.

Ажабайдал гээшэмнай һайн лэ багша мүн. Худөө ажахын үйлэдбэриин үрэ дүнгүүдтэ сагай уларилай муугаар нүлөөлхэ ушарые тон бага болгохоор тиимэ хэмжээнүүдые абалгын шухала болоод байһые үнгэрэгшэ жэлэй ган гасуур һануулһан байна. Худөө ажахые ашаг ехэтэй болгохо, тогтууритай ургаса абаха, мал ажалай ашаг шэмэ эгээл ехээр абахада хэдэн хэмжээнүүд мүнөө зондон табигданхай, таанад эдээниие мэдэнэ ха юмта даа. Энэмнай ямар хэмжээнүүд гээшэб? Тэдэнэй гол шухалануудыень дурдаһууб.

Нэгэдэхеэр, газар тариаланда, мал ажалда хэрэгтэй минеральна үтэгжүүлгэнүүд, ургамалнуудые хамгаалха химическэ хэрэгсэлнүүд, мүн бусад химическэ продуктнууд эрид ехээр үйлэдбэрилэгдэжэ байна.

Хоёрдохёор, худөө ажахын үйлэдбэри улам ехээр оньһожоруулагдана.

Гурбадахяар, үргэн ехэ талмай дээрэ газар уһалха, һайжаруулха хүдэлмэри хэгдэхээр хараалагданхай.

Мүнөө үеынхидэ адли тиимэ арга боломжонууд үшөөл һая болотор манайда үгы байгаа. Мүнөө, социалис экономикын үргэн дэбжэжэ, эрдэм наукын хүгжэжэ байһантай дашарамдуулан, сагай уларилай муу байдалһаа дулдыдангүйгөөр үндэр баян ургаса абаха эрхэ нүхэсэл манайда ехэ болоо. Эрдэм наукын, түрүү дүй дүршэлэй түйлалтануудые үлэмжэ һайнаар хэрэглэхэ гээшэ худөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ онсо удха шанартай.

Тогтууритай, ехэ ургаса абахада орохо тарянай шухала зэргын нөөсэ бии болгохо арга олдохо юм. Али ба гэнтын ушаралда орохогүйн түлөө, гүрэмнай оронойнгоо хүн зондо нэгэ жэлһээ бага бэшэ саг соо гү, али бүхэли жэл соошье хүрэхэ нөөсэтэй байха ёһотой. Тиин эды нөөсэ бидэ бии болгохобди.

Мүнөө хараалагдаад байгаа хэмжээнүүдые бэелүүлхын тула ехэхэн капитальна һомололгонууд хэрэгтэй. Имагтал энэ жэлдэ худөө ажахын үйлэдбэриин эрилтэнүүдтэ 5 миллиард 400 миллион түхэриг гэхэ гү, али 1963 онойхиһоо 6 дахин ехэ мүнгэ зөөри һомологдоһон байна. Худөө ажахыда һомологдодог мүнгэ зөөриие али бүхы ушарта бодомжотойгоор, эзэн ёһоор хэрэглээд байгаа һаа, худөө ажахын продукциие үргэлжэ улам ехээр абадаг болохо шухала арга боломжо олдохо байна.

Мүнөө жэл ямар ургаса абтаха тухайда тээ хожомшог хэлэхэб.

Социалис общество дотор промышленностиин хүгжэлтэ, худөө ажахын хүгжэлтэ, научно-техническэ ургалта, гэр байрын-ажаһуудалай байгуулалта, соёл культурын һалбаралга — эдэ бүгэдэ хадаа хүнэй байдалые улам һайн болгохо, тэрэнэй зохёохы [illegible]ые, бэлиг шадабариие бүри ехээр харуулха хэрэгтэ зорюулагданхай.

Теэд социалис общество дотор арад зоной ажабайдалые һайжаруулха байдал «буржуазин түхэлтэй бололго» гэжэ тоолодог өөһэдыгөө марксистнууд гэжэ нэрлэдэг хүнүүд бии байна. Иигэжэ хэлэхэ гэжэ хаанаһаа һанаандань ороно гээшэб, гайхалтайл. Үнэхөөр ёһотой марксистын һанаанда иимэ «сэсэн юумэ» орохогүй байнал.

Буржуазна общество дотор үйлэдбэриие ашаг олзо олохын тулада, багахан бүлэг дарлагшадые баяжуулхын тулада эмхидхэнэ. Харин социализмын үедэ хэрэг ушар ондоо юм. Социалис үйлэдбэри бүхы арадайнтаа байдал һайжаруулха зорилго табина.

Ажалшад бодото эрхэ сүлөөтэй, социальна тэгшэ эрхэтэй болохые, ажабайдалаа материальна талаарнь улам һайнаар хангаха, сэдьхэл бодолой талаар удха түгэлдэр болгохо гэжэ хүсэнэ. Коммунистическэ общество дотор хүнүүдэй байдал һайжаруулха тухай анхарал оролдолго [illegible]улшын залжээндэ табигдаха ёһотой гэжэ харуулха болоо һаамнай, хүнүүдые коммунизмһаа имагтал холодуулха, айлгаха байнал. Тиигээ һаа, буржуазин лэ номногшодто һайн юумэ боложо үгэхэ байнал. Буржуазин номнолшод социализмые али болохоор муушалха гэжэ, капиталис ёһо туримые, тэрэнэй «һайн һайханиие» магтаха гэжэ оролдоно бшуу.

Агуухэ Октябриин үедэ, граждан дайнай жэлнүүдтэ, түрүүшын табан жэлнүүдэй үедэ, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда манай арад зон юунэй түлөө хохидол гээгдэлдэ ороһон байгааб? Эрхэ сүлөөгөө дайлан абахын түлөө, эрхим һайн ажаһуудалтай болохын түлөө тиигээ бшуу. Манай арад зон арюун һайхан ерээдүйн түлөө, социализмын илахын түлөө олон бэшэ ушарта өөртөө эгээн шухала юумэнүүдһээ арсажа, тэмсэл хэдэг байгаа. Тиин совет арадай оролдолгонь амжалтатайгаар дүүрээ. Совет арадай ажал хүдэлмэриин ашаар үйлэдбэриингөө хүсые хэлбэрингүйгөөр хүгжөөхэ зуураа, билтарма ехэ баялиг бии болгохо эрхэ байдал, нийтын үйлэдбэриие тон ехээр хүгжөөхэ, Марксын хэлэһэнэй ёһоор, нийтын баялигай бүхы зүйлнүүдэй үер мэтээр урадхуулжа баймаар тиимэ хэмжээндэ хүрэхэ арга боломжо бии болгогдонхой.

Манние марксизм хазагайруулжа байһан хэбэртэйгээр, политикада орходоо, үзэл сурталда орходоо экономикые үлэмжэ ехээр хүгжөөхэ тухай, арад зоной материальна байдал һайжаруулха тухай бидэнэй үлэмжэ ехээр оролдодог хэбэртэйгээр бидэниие зэмэлхэдээ, энэнь марксизм-ленинизмын үндэһэ һуурине ойлгодоггүй, мэдэдэггүй ябадал мүн гээшэл.

Илангаяа һүүлшын жэлнүүдтэ арад зонойнгоо байдал һайжаруулхын тула орон доторнай ямар ехэ юумэ хэгдэһые хүн бүхэн мэдэнэ. Мүнөө хүнүүднай урдынхиһаа холо һайн һуудагшье болонхой. Хэдэн баримта харуулхамни. Һүүлэй табан жэл соо Советскэ Союз дотор национальна доход 2,3 дахин, хүн бүхэн дээрэ абажа харабал—93 процентээр ехэ болонхой. Теэд национальна доход гээшэмнай үйлэдбэриие үргэдхэхэ эшэ үндэһэн байхаһаа гадна, мүн хүн зоной материальна байдал һайжаруулха эшэ үндэһэн мүн ха юм. Национальна доходой ехэ болоходонь, ажалшадай—хүдэлмэршэд, колхознигуудай, алба хаагшадай (нэгэ ажалшан дээрэ бодоходо) бодото олзо доход арбан жэл соо 61 процентээр ехэ болоһон байна.

Хэрэглэмжын нийтын фондуудай ехэ болодог ушар арадай байдалай һайжарһые харуулагша шухала зүйл мүн. Научна коммунизмын үндэһэ һуури табигшад хэрэглэмжын нийтын фондуудые «хэрэглэмжэеэ хамтаараа хангаха» фондууд гэжэ, «коммунизмын эхин зүйлнүүд» гэжэ нэрлээд, эдэниие ехэ удха шанартайда тоолодог һэн. Хэрэглэмжын нийтын фондууд гээшэ шэнэ үзэгдэл мүн. Энэ үзэгдэлые социалис байгуулалта, үйлэдбэриин социалис харилсаанууд бии болгоо. Ерээдүйн коммунис хубаарилгын гол ёһонуудые бэелүүлхэ арга бэлэдхэхэдэ тэдэ фондууд угаа ехэ үүргэтэй байха юм.

Һүүлэй арбан жэл соо нийтын фондуудай ехэ болоһые бидэ угаа баясхалантайгаар тэмдэглэхэ байнабди. 1953 ондо тус фондууд 14,8 миллиард түхэриг байһанаа 1963 ондо 34,5 миллиард түхэриг хүрэтэрөө дээшэлэнхэй. Үнгэрэгшэ жэлдэ арадай ажахыда хүдэлмэрилдэг хүн бүхэндэ нийтын фондуудһаа дунда жэшээгээр 357 түхэригэй элдэб түлөөһэ, хүнгэлэлтэнүүд түлэгдэһэн байна. Энэнь колхозой ажахын олзо доходһоо ба хүн бүхэнэй абадаг салин хүлһэнһөө гадуур гаргашалагдаһан мүнгэ зөөри болоно.

Нийтын хэрэглэмжын фондуудай ашаар түлөөһэгүйгөөр һуралсаха, аргалуулха ябадал хангагдана, 26 миллион үлүүтэй хүнүүдтэ пенси түлэгдэнэ; саг зуура ажал хэжэ шадахаяа болиходонь хүдэлмэршэд болон алба хаагшадай амаралтын үдэрнүүд түлэгдэнэ, тэдэндэ тэдхэмжэ үгтэнэ. Мүн эдэ фондуудай ашаар 5 миллион 500 шахуу һурагшад стипенди абадаг гү, али түлөөһэгүйгөөр хамтын байрада байдаг юм. Жэл бүри 12 миллион үлүүтэй хүн зон санаторидо, амаралтын гэртэ, пионернуудай лагерьта амарна; 10 гаран миллион үхибүүд ясли, саадуудта байдаг; олон үхибүүдтэй, мүн ганса бэе 6 миллион шахуу эхэнэрнүүд гүрэнһөө тэдхэмжэ абана. Хүн зоной эрилтые хангаха хэрэгтэ нийтын фондууд иимэ ехэ һуури эзэлнэл даа!

Промышленна эд товар бүри ехээр хэрэглэдэг болоһон ушар олонниитэ зоноймнай ажана байдалай улам һайжарһые харуулдаг шухала зүйл мүн. Промышленностиин бүтээдэг эгээн хэрэгтэй эд товар худалдаһан тухай баримтануудые харуулхамни.

Эд товарай нэрэнүүд	Хэды шэнээн бүтээгдээб	1953 он	1963 он	1963 ондо 1953 онойхитой сасуулбал, худалдагдаһаниинь (процентээр)
Гадар, дотор хубсаһа	сасуулагдамал сэнгээр миллион түхэриг	3030	8299	274
трикотаж	»	711	2329	327
арһан гутал	»	1566	3672	234
часы	мянган хэһэгээр	13184	19687	149
оёдолой машина	»	1061	2385	225
радиоприемник	»	1607	4249	264
телевизор	»	122	2253	18,5 дах.
холодильник	»	50	861	17 дах.
хубсаһа угаадаг машина	»	3.6	2180	605 дах.
пылесос	»	43	623	14,5 дах.
велосипед	»	1916	3044	159
мотоцикл, мотороллер	»	134	632	472

Эд бараанай ехээр худалдагдадаг болоһониинь манай промышленностиин хүгжэһые, хүн зоноймнай худалдан абадаг шадабариинь хододоо ехэ боложо байһые, олзо доходойнь дээшэлжэ байһые гэршэлэн харуулна.

Совет хүнүүднай урда урдынхиһаа улам ехэ мүнгэ зөөритэй болоходоо, һайн шанартай, элдэб зүйлэй, гоё гоё юумэнүүдые абахаяа хүсэнэд. Бидэнэр хүн зоной эрилтые хүсэд һайнаар хангаха зорилготойбди. Гэхэтэй хамта, промышленностиин предприятинууд үсөөн бэшэ ушарта шанар муутай зүйлнүүдые гаргана, харин худалдаа наймаа хэдэг организацинууд тиимэ юумэнүүдые тушааажа абадаг байна. Арадай хэрэглэмжын эд товарые улам бүри олон янзын болгохын түлөө хүсэд һайн оролдолго гаргагданагүй. Эдэ бүгэдые ажалшад зүбөөр шүүмжэлнэ. Бүтээн гаргагдадаг продукциин шанарые һайжаруулха гээшэ мүнөө гол шухала зорилгонуудай нэгэниинь мүн. Энэ зорилго хадаа заатагүй шиидхэгдэхэ ёһотой.

Саашань, ажалшадай байдалай һайжарһые элеэр харуулдаг эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдаха ябадал хаража үзэе. Хүн зондо эдеэ хоолой зүйлнүүд жэлһээ жэлдэ улам ехээр худалдадаг болонхой. Энээниие иимэ баримтанууд гэршэлнэ.

Эдеэ хоолой зүйлнүүд	Хэмжүүрынь	1953 он	1962 он	1963 он	1963 ондо 1953 онойхитой сасуулбал худалдагдаһаниинь, процентээр
Хилээмэнэй зүйлнүүд (гурилаар бодоходо)	мянган тонно	18.939	28.449	28.996	153
мяха, мяханай зүйлнүүд	»	1.757	4.492	5.032	286
малай тоһо	»	330	614	622	188
ургамалай тоһо	»	298	474	489	164
үндэгэн	миллион хэһэгээр	2.045	7.237	7.301	357
һүн, һүнэй зүйлнүүд (һүөөр бодоходо)	мянган тонно	2.423	11.093	11.452	473
саахар	»	2.410	4.802	5.250	218

Үнгэрэгшэ жэлдэ ургаса муу байбашье, худөө ажахын гол шухала зүйлнүүдые худалдалга ехэ болоһон байна гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдалга хүн зоной эрилтэ хангаха ябадалһаа бага хэмжээгээр дээшэлээ һааб даа. Хэнэйшье мэдэһээр, зарим городууд болон районуудта зарим зүйлэй эдеэ хоолой продуктнуудые худалдалга мүнөөшье таһалдалтайгаар ябажа байна. Парти, правительствамнай иимэ таһалдалые болюулхын тулада, орон дотороо худөө ажахын үйлэдбэриие общественын улам ехэ боложо байгаа эрилтэтэй таарулан хүгжөөхын тулада али бүхы арга хэмжээнүүдые абана.

Советскэ Союз дотор гэр байрын барилга угаа далайсатайгаар бэелүүлэгдэнэ. Гэр байрын олоор бодхоогдожо байһаниинь манай орондо ерэдэг бүхы хүнүүдые ехэтэ гайхуулна. Һүүлшын арбан жэл соо 108 миллион хүмнай гэхэ гү, али бүхы зоноймнай хахадынь шахуунь шэб шэнэ гэр байрада ороһон гү, али урдынхиһаа һайн гэр байратай болоһон байна. Гэр байрын барилгада энэ хугасаа соо 65 миллиард үлүүтэй түхэриг һомологдонхой.

Манай орон дотор гэр байра иимэ олоор хэзээдэшье баригдаагүй юм.

Совет арадай материальна байдалай үргэнөөр һайжархатай хамта тэрэнэй соёл культура, гэгээрэл, болбосорол улам дээшэлнэ. Мүнөө үедэ ажал хэдэг 107 миллион хүнэймнай хахадынь дээдэ ба дунда һургуулитай. Манай орон гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, соёл культурын болон эрдэм наукын хэрэгтэ имагтал гансахан үнгэрэгшэ жэл соо 23 миллиард түхэриг гү, али национальна доходой 13 гаран процентые гаргашалһан юм.

Һүүлэй жэлнүүдтэ ажахын хүгжэлтын, культурна байгуулалтын болон арадай байдалые һайжаруулгын түсэб бэелүүлһэнэй тобшо дүнгүүд иимэ байна.

Нүхэд депутадууд! Мүнөө үедэ Советскэ правительство арад зоной материальна байдалыень улам һайжаруулха тушаа хэдэ хэдэн шэнэ хэмжээнүүдые бэелүүлхэ хүсэлтэй. Колхознигуудта пенси, тэдхэмжэ олгохо тухай, гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын, гэр байрын-коммунальна ажахын, худалдаа наймаанай болон нийтын эдеэ хоолой, мүн хүн зониие сэхэ хангажа байдаг хүдэлмэрилэгшэдэй салингые ехэ болгохо тухай хуулинуудай проектнүүд СССР-эй Верховно Соведэй үзэмжэдэ табигдана.

Социализмын үедэ хүн бүхэнэй хэдэг ажал нийтэдэ туһатай байха зэргэтэй. Тиимэ ажал бүхэн хүндэтэйшье, һайн һайхан зорилготойшье байна. Арадай гэгээрэлые, арадай элүүр хамгаалгын хэрэгые эрхилдэг хүдэлмэрилэгшэд, хүниие ажабайдалайнь талаар хангадаг хүдэлмэрилэгшэд хадаа үйлэдбэри дээрэ сэхэ ажаллагша хүнүүдтэ һайнаар хүдэлмэрилхэ арга боломжо олгоно, ажалайнь бүтээсые дээшэлүүлнэ бшуу.

Колхознигуудта пенси, тэдхэмжэ олгохо тухай асуудалда орохыемни зүбшөөгыт.

Колхознигуудта пенси, тэдхэмжэ олгохо тухай

Нүхэд депутадууд!

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай парти арад зонойнгоо аша туһада тон ехэ социальна хубилалтануудые бэелүүлээ гэжэ дээрэ хэлээ һэм. Мүнөө энээнһээ гадна угаа ехэ түүхэтэ удха шанартай баһа нэгэ хэмжээ ябуулга нэмэгдэхэ байна гэбэл—колхознигуудые пенсеэр хангаха нэгэ гуримые гүрэнэй хэмжээндэ бии болгохо зорилго шиидхэгдэжэ байна.

Энэ асуудалай удха шанарые гүнзэгы һайнаар сэгнэхын тула ядахын сагта манай тарияашанай хуушанай байдалые халта һанаад үзэхэ, капиталис оронуудай тарияашадай мүнөөнэй байдалые хараад үзэхэ хэрэгтэй болоно. Капиталис оронуудта мүлжэлгэтэ байгуулалтын бии байдаг ушарһаа олон миллион худөө ажалшадые социальна талаарнь хангаха асуудал зүбөөр шиидхэгдээгүй байна, шиидхэгдэхэ аргашьегүй юм.

Революциин урда тээхи хуушан Россиин тарияашадай хүшэр хүндэ байдалынь наһатай зондомнай заатагүй һанагдаадхина. Тэрэ үеын тарияашад ходол юумээр дуталдажа ядажа байһан, эрхэ сүлөөгүй, харанхы мунхаг, яаха аргагүй ядажа зобожо, үгытэй хооһон болоод, үхэжэ хосоржо байһан юм. Тарияашадай хүшэр хүндэ байдалые, тэдэнэй гашуудал зобологые, хүсэл зоригые хэншье һонирходоггүй бэлэй. Тарияашадай тон хүшэр хүндэ, сошордомо байдалынь литература соо харуулагданхай. Ородуудай гашуудалта байдалые зүбөөр харуулһан Иван Саввич Никитинэй «Хооһорһон газарта» гэжэ шүлэгые һанаад үзыт.

Хангирхай гуталтай. хахархай самсатай хүн
Харамтайгаар толгойгоо ганзагалаад һууна.
Хашалан зоболонһоо һанаагаа зобоно, бараһэн,
Халуун наран гамгүйгөөр тархиень шарана.
Хайрата энэ хүн хээрэ, тарияаландашье,
Хари холо газарташье, гэр газаагааншье
Хара хүлһөө нилээд удаан гоожуулаал
Харанхы хооһон нүхэ руу адхаһандал.

Бурхан тэнгэриһээ гүйдаг бэлэйл энэ хүн
Буян хэшэг бэшэ—амидарха хара хилээмэ
Гай гасалан тарияашанда тудаад,
Ган гэхэшье нохойгүй үлэшэбэл даа.

Буржуази-помещигүүдэй гүрэн байгуулалтань юрын ажалша хүниие али болохоор дарадаг, доромжолдог, голдонь хүрэдэг байгаа. Тиигээд үтэлхэдэнь ажалшадые газаа гаргажа хаяжархидаг һэн. Помещигүүд, хаанай чиновнигууд тарияашадта пенси, тэдхэмжэ олгохо тухай һанаанайнгаашье оёорто оруулдаггүй, харин шадаал һаа, алба налог ехээр абаха гэжэ гү, али уран зохёолшо Глеб Успенскиин хэлэһэнэй ёһоор, тарияашаниие «хаа хаанагүй зада мэхэлхэ», «һайса хууса хуураха» тухайдал бододог байгаа. Тиин тарияашаниие шагнал хайрада хүртөөхэ, хүндэлхэ тухай, үтэлхэдэнь мүнгэ зөөреэр хангаха тухай хэншье бододоггүй байгаа һааб даа.

Мүнөө бидэ энээн тухайда дурдахадаа үни заяанда үнгэрһэн юумэндэл һанан дурданабди. Манай орон дотор иимэ байдал хэтэ заяандаа, үни хада үгы болгогдонхой. Капитализмын үедэ ажалша тарияашанай ямар байдалтай байдагые хараад үзыт. Хүдэлмэрилхэ арга шадалтай байгаа һаа, материальна үнэтэ зүйлнүүдые байгуулха арга шадалтай байгаа һаа, тарияашан тэндэ хэрэгтэй болодог. Теэд тэрэ үтэлөөд, ажал хэжэ шадахаяа болиходоо гүйранша болодог, олохон ушарта үлдэжэ үхэдэг байна. Капиталис гүрэнүүдтэ тарияашадай болон фермернүүдэй жэжэ ажахынуудые дарлаха мүлжэхэ, үгыргүүлхэ хооһоруулха, тонохо дээрмэдэхэ ябадал мүнөөнэйхидэл адли хэзээдэшье дэлгэрээгүй бэлэй.

Тон ехэ үрдилдөөтэ тэмсэлдэй болодог Америкын Холбоото Штадууд дотор олон түмэн фермернүүд панхаруутаһана. Тэндэ жэл бүри 150 мянга шахуу фермэнүүд үгы боложо, тэдэнэй эзэд батрагуудай ба ажалгүйшүүлэй зэргэдэ ородог байна. Иимэ үзэлэй муухай түргэнөөр фермернүүдые газарһаань намнажа хаяха гээшэ Америкын түүхэдэ энээнһээ урид байгаагүй юм. «Худөө ажахые эрхилдэг районуудтамнай орон доторхи үгытэйшүүлэймнай хахадынь шахуунь һууна» гэжэ худөө ажахын асуудалнуудаар Америкын Холбоото Штадуудай конгрессто һаяхан эльгээһэн бэшэг соогоо президент Джонсон мэдэрхэ баатай болоо. «Худөө нютагуудта 55 миллион американецууд һууна. Тэдэнэй тон олониинь эрдэм гү, али мэргэжэл абаха аргагүй байна...»,—гэжэ Джонсон саашань мэдэрэн хэлэнэ.

США-гай финансын зонхилогшодой хэблэлнүүдэй нэгэн болохо «Уолл-стрит джорнал» гэжэ газета юрын американецуудай үгытэй ядуу байдалые харуулһан хэдэ хэдэн материалнуудые 1964 оной эхеэр толилһон байна. Авторнуудайнь бэшэһэнэй ёһоор хадаа баян Америкын хажуугаар, мүн үгытэй ядуу байдалда һуудаг 20—40 миллион хүн зонтой ондоо Америкэ бии юм. Энэ талаар Америкын Холбоото Штадуудай худөө ажахын районуудай хүн зоной байдал, эгээн түрүүн олон тоото үгытэйшүүлэй, салин хүлһэ, үмхэ хилээмэ бэдэржэ, орон соогуураа зайжа тэнэжэ ябадаг сезонно хүдэлмэриншэдэй байдал илангаяа тодо гаршэ боложо үгэнэ.

Баруун Европын оронуудта тарияашад тон олоороо үгырнэ, хооһорно. Жэшээнь, 1954 онһоо 1962 он хүрэтэр тарияашадай 242 мянган ажахынууд «үгы болоонхой». Мүн Баруун Германида, Итали болон бусад оронуудта баһал иимэ ушарнууд тохёолдонхой. Латин Америкын оронуудта, Ази, Африкын олонхи оронуудта тарияашадай байдал бүришье муу юм. Капиталис оронуудай бодото байдал иимэл даа.

Капиталис оронуудта ажалшадай социальна эрхэнь али болохоор хизаарлагдажа, хаһагдажа байдаг. Энээнһээ тад ондоогоор, манай орон дотор бэелүүлэгдэдэг социальна тэдхэмжын политика болбол ажал хэдэг хүн тухай саг үргэлжын анхарал оролдолгоор, хүниие хүндэлхэ, үнэн сэхэ байха үзэл бодолоор нэбтэрэнхэй. Социалис гүрэнэй хүсэ шадалай ашаар, тэрэнэй экономикын саг үргэлжэ хүгжэжэ байһанай ашаар, өөрынгөө обществодо, Эхэ оронойнгоо аша туһада бүхы арад зоноймнай шэн зоригтойгоор ажалладагай ашаар материальна байдалнай һайжарна гэжэ совет хүнүүд мэдэнэ.

Совет байгуулалтын үедэ коллективэй гэшүүн бүхэнэй интересынь бүхы коллективэй интерестэй нэгэн адли байдаг, хүн бүхэнэй интересынь бүхы общественын, бүхы гүрэнэй интерестэй нэгэн адли байдаг. Нийтын үйлэдбэриие хүгжөөхын түлөө тэмсэл хүдэлмэришэн, тарияашанаймнай, манай интеллигенциин нэрэ түрын, алдар солын хэрэг мүн.

Манай орон дотор ажалша хүнүүдтэ парти, правительствамнай, бүхы араднай ехэ анхарал табидаг. Социалис общество дотор юрын ажалша хүниие иимэ ехээр хүндэлдэг, суурхуулдаг байна. Энээндэл адли жэшээ гэжэ түүхэдэ юрэ байгаагүй юм. Манай ороной олон түмэн хүдэлмэришэд, колхознигууд правительствын шагналда хүртэнхэй. Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэтэй болонхой. Эдэнэр манай социалис общественын эрхим хүнүүд, тэрэнэй омогорхолынь мүн, эдэнэр өөһэдынгөө жэшээгээр олон миллион хүнүүдыемнай шэн зоригто ажал хүдэлмэри тээшэ коммунизмын аша туһада уряалан зоригжуулдаг ажалай гварди мүн.

Манай орон дотор коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэлдэ баатарлиг хүдэлмэришэн ангитай хамта гар гараа барилсан, худөө ажахымнай алдарта ажалшад хабаадалсана. Манай парти шэнэ тарияашадые хүмүүжүүлээн, зохёон байгуулха хамтын ажалда хабаадуулаа, эрдэм техникээр тэдэниие хүмүүжүүлээ, нийтынгээ уялгые һайнаар мэдэдэг болгоо. Энээгээрээ манай парти хуулита ёһоор омогорхоно. Энэ шэнэ тарияашан хадаа юумые зоригжолтойгоор шэнэдхэгшэ, Ленинэй агуухэ хэрэгэй түлөө тэмсэлшэ боложо, мүнөө дэлхэйн зоной урда харагдана.

Гайхамшаг солото тарияашад, малшадай нэрэнүүдые, колхоз, совхозой үйлэдбэриин үүсхэлшэ новаторнуудай нэрэнүүдые олон мянгаарнь дурдахада болохо юм.

Житомирско областиин «Первое мая» колхозой звеньевод, Социалис Ажалай Герой, кукуруза, нарин улһа болон бусад ургамалнуудые һайнаар ургуулдаг тон дүршэлтэй Надежда Григорьевна Загладые таанар бүгэдэ мэдэжэ байнат. Энэ нүхэрнай бүхы наһаараа газар тарияалан дээрэ ажаллаһан, революциин урда тээхи худөө нютагта тарияашан эхэнэрэй хубяа заяанда тудагша али бүхы гашуудал зоболон, ядарал гээшые дабажа гараһан байна. Мүнөө энэ хүн колхоздо ажаллажа, зол жаргалаа олонхой. Надежда Григорьевна аяар 70-тай болобошье, хэды ехэ эршэ шадалтай, ажалай абьяастай байна гээшэб, хараад үзыт. Тарияашанай хүадэтэ нэрэ соло тухай, мүн коммунизм зүндөө байгуулагдахагүй, һаруул һайхан һаяын ерээдүйн сагаа үнэн сэхэ, эршэмтэ ажалаараа улам ойро дүтэ болгохо, хамсыгаа шамаад ажаллаха ёһотойбди гэжэ Надежда Григорьевна ямар ехэ зоригжолтойгоор хөөрэнэ гээшэб, шагнаад үзыт. Н. Г. Загладын звено гектарһаа кукурузын 60—70 центнер ороохо жэл бүри суглуулна. Энэ хүгшэнэй жэшээнь залуушуулые баатар ажалда уряална, һургана, тэдэнэй сэдьхэл зүрхые бадаруулна.

Һаяхан колхознигууд Рязанска областиин һаалишан Прасковья Николаевна Коврова гэгшые үнэн зүрхэнһөө, хани халуунаар пенсидэ үдэшөө. Энэ эхэнэр болбол колхоздо хүдэлмэрилхэ үедөө 1 миллион 200 мянган литр һү һааһан байна. Гайхамшагта һайнаар ажаллаһанайнгаа түлөө тэрэ Социалис Ажалай Геройн хоёр алтан одонуудта хүртэһэн байха юм.

«Кзыл-Ту» гэжэ колхозой звеньевод, Казахстанай гайхамшагта рисовод Социалис Ажалай Герой Ибрай Жахаев гэгшын нэрэ орон доторнай мэдээжэ болонхой. Тэрэнэй звенонь жэлһээ жэлдэ ехэ ургаса суглуулна. Нёдондо гектарһаа дунда зэргээр 78 центнер рис абтаһан байна. Ибрай Жахаев 73 наһатай болобошье, дуратай ажалаа орхиногүй, өөрынгөө ажалаар коммунизм байгуулгын хэрэгтэ ехэхэн нэмэри оруулна.

Социалис Ажалай хоёр дахин Герой, Херсонско областиин «Россия» колхозой комбайнер Марк Андронович Врага гэгшые манай орон дотор мэдэхэгүй хүн байхагүй. Энэ хүн 30 жэл шахуу комбайнда ажаллана, 2 миллион шахуу пүүд талха тарияа сохинхой. Колхозой тон үнинэй энэ механизатор өөрынгөө баян дүй дүршэлые, эрдэм мэргэжэлые залуушуулда заажа үгэнэ, тиин олон арбаад залуу хүбүүд, басагадые комбайн хүтэлхэ мэргэжэлдэ һургаа.

Эдэмнай, нүхэд, манай колхозно худөө нютагуудай хуушанай ажалшад мүн гээшэ. Коммунизмын илан мандахын түлөө тон эршэмтэйгээр, баатарлигаар, нэтэрүү шангаар ажаллаһан, ажаллажашье байгаа олон зуун бусад баһал иимэ баатарнуудай нэрэнүүдые эндэ дурдаха арга боложо үгэбэгүй. Эдэ бүгэдэндэ алдар соло, парти, правительствын үмэнэһөө, манай бүхы арадай үмэнэһөө баяр баясхалан хүргэе!

Хуушанай үеынхин тухай хэлэхэ зуураа, манай орон дотор колхоз эхилжэ байгуулалсаһан хүнүүд тухай, колхозуудые эмхидхэн, хүтэлбэрилһэн Иван Андреевич Буянов, Макар Анисимович Посмитный, Кирилл Прокопьевич Орловский, Федор Митрофанович Гринько, Хамракул Турсункулов, Петр Алексеевич Прозоров, Прасковья Малинина, Василий Васильевич Грачев, Тихон Сергеевич Пряхин, Аким Васильевич Горшков, Шамана Гасанова, Павел Михайлович Демин болон бусад олон алдар суута хүнүүдые дурдангүй гарамаар бэшэл. Колхозой үйлэдбэриие хайшан гээд эрхилхэб, ургаса яажа баяжуулхаб, малай ашаг шэмэ хайшан гээд дээшэлүүлхэб, гектар газар бүриһөө улам ехэ продукци яажа абахаб гэжэ колхозуудай тэдэ хүтэлбэрилэгшэд бодото дээрээ харуулаа. Эдэнэй алдар нэрэнь бүхы арадаймнай зүрхөө хүндэлүүлмээр байна.

Мүнөөнэй наука, техникэдэ түшэглэн, эдэ хүнүүд ажалай эгээн ехэ коммунис бүтээсэ тээшэ харгы зам гаргана гэжэ мэдэрхэдэ баяр баясхалантай байна. Механизаторнууд Владимир Светличный, Александр Виталов, Владимир Киргизский, Григорий Плотников, Николай Мануковский, Петр Журавский, Илья Полишко, Виктор Кузнецов, Анна Карпутцева, Джавата Кучиева болон бусад мэргэжэлтэдые мүнөө бүгэдэ мэдэнэ. Эдэ мэргэжэлтэд үйлэдбэриин түрүү технологиие һайса шудалһан байха юм.

Иимэ хүнүүдээрээ манай орон омогорхоно, тэдэнэй ажал хүдэлмэриие, шадабари мэргэжэлые, Эхэ орондоо, Ленинэй агуухэ хэрэгтэ, коммунизмын хэрэгтэ хизааргүй үнэн сэхэ байдаг ябадалые алдаршуулан магтана.

Зүгөөр хүдэлмэришэн, колхозник, интеллигенциин ажалые манайхин имагтал шагнал, хүндэлэлөөр сэгнэдэг бэшэ юм. Социалис гуримай ёһоор — хүн бүхэнһөө шадабариинь зэргээр, хүн бүхэндэ ажалайнь зэргээр гэдэг гуримай ёһоор юумэ хубаадаг ябадал общество доторхи материальна баялигые байгуулха тон шухала арга зүйл мүн. Ажалайнгаа үрэ дүн түйлахадаа хүнүүдэй материальна талаараа урмашуулагдаха гээшэ коммунизм байгуулгын шухалын шухала нүхэсэл мүн. Бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаха бүримни, обществодо юумэ ехээр үгэхэ бүримни, оромнай баян болохо, өөрымни байдал улам һайжарха гэжэ совет хүн бүхэн мэдэнэ. Советскэ экономикын саг үргэлжэ хүгжэдэг ябадал ажалшадай байдалые һайжаруулха шэнэ шэнэ арга боломжо олгоно. Ажалша хүнэй байдалайнь үдэрһөө үдэртэ улам һайжаржа байхын түлөө, тэрэнэй материальна болон сэдьхэл бодолой эрилтые бүри хүсэд һайнаар хангахын түлөө саг үргэлжэ оролдохо гээшэ манай партиин хуули ёһон, советскэ общественын ажабайдалай жама ёһон мүн. Тиин энэмнай социализмын бэе тээшээ татадаг тон шухала хүсэниинь юм.

Социальна асуудалнуудые, тэрэ тоодо ажалшадаа пенсеэр хангаха асуудалые зүбөөр шиидхэһэн ушар социализмын тон ехэ түйлалта мүн. Совет гүрэн дотор ажалшад үтэлхэ, үбшэлхэдөө пенси абадаг, мүн элдэб тэдхэмжээр хангагдадаг гээшэ. Социальна тэдхэмжын гуримынь манай орон дотор общественын, тэрэнэй экономикын хүгжэлтын эрхэ байдалтай тааралдан байгуулагданхай.

Гүрэнэй промышленна предприятинуудай, барилганууд, совхозууд болон эмхи зургаануудай хүдэлмэришэд, алба хаагшад предприятинуудай олзо доходһоо ородог хубиин ашаар пенси, тэдхэмжээр хангагдана. Харин колхознигууд болбол кооперативна ажахын гэшүүд мүн байһан тулада, колхозуудай олзо доходһоо байгуулагдадаг пенсиин фондһоо пенси, тэдхэмжэеэ абадаг байна. Иимэ гурим манай ороной экономическа хүгжэлтын онсо өөрэ зүйлые харуулна: манай орон нийтын хоёр янзын зөөритэй—гүрэнэй ба кооперативно-колхозно зөөритэй байна бшуу.

Мүнөө колхознигуудые пенсеэр хангаха хэрэг ямар байна гээшэб? Үйлэдбэреэ амжалтатайгаар хүгжөөдэг, нийтын ажахыһаа саг үргэлжэ улам ехэ олзо доход абадаг түрүү колхозууднай пенсиин фонд байгуулна. Тэндэнь нилээд ехэ мүнгэ зөөри оруулагдана. Хэдэн жэшээ харуулхамни.

Ставрополиин хизаарай Георгиевско үйлэдбэриин управлениин «Коммунистический маяк» гэжэ колхоздо тус колхозой мүнгэн олзо доходой 3—5 процентнь пенсиин фондодо оруулагдана. Колхознигой ажалай габьяае хараада абажа, эндэ пенси тогтооно: колхознигой үтэлхэдэ—һарадаа 30 түхэриг ба энээнһээншье үлүү хэмжээнэй пенси, инвалид болоходонь — һарадаа 13 түхэриг ба энээнһээшье үлүү хэмжээнэй пенси; тэдхэхэ хүнгүй болоходонь мүн лэ һарадаа 13 түхэриг ба энээнһээшье дээшэ хэмжээнэй пенси тогтоогдоно.

Полтавска областиин Лубенска үйлэдбэриин управлениин «Украина» колхоздо колхознигуудай үтэлхэдэнь, инвалид болоходонь, саг зуура ажал хэжэ шадахаяа болиходонь пенси олгоно. Үтэлхэдэнь олгогдодог пенсиин хэмжээн хэр удаан ажаллаһыень, үйлэдбэридэ ямараар хабаадалсаһыень хараадаа абажа, һарадаа 18 түхэригһөө 40 түхэриг хүрэтэр тогтоогдоно. Хорин жэлһээ дутуу бэшэ ажаллаһан, һүүлэй гурбан жэл соо жэл бүри 280 ажалай үдэрһөө бага бэшые олоһон үндэр наһатай колхознигууд эгээн ехэ пенси абана.

Казахска ССР-эй Чимкентскэ областиин «Победа» колхоздо үтэлһэн хүнүүдтэ үгтэхэ пенсиин хэмжээн хэды саг соо хүдэлмэрилһэнһөөнь боложо тогтоогдоно. 25 жэлһээ сааша ажаллаа һаань, 40 түхэриг түлэнэ, энээнһээ бага саг соо ажаллаа һаань, 13 түхэриг мүнгэ түлэнэ. Саг зуура ажал хэжэ шадахаяа болиһон колхознигуудта дунда жэшээгээр һарадаа абадаг байһан салингайнь 50 процентые тэдхэмжэ болгон түлэнэ. Эхэнэрнүүдэй түрэхэ болоод амаралтада гарахадань, амаралтын сагые түлэнэ.

Московско областиин Звенигородско үйлэдбэриин управлениин «Ленинский луч» гэжэ колхоздо пенси тухай тодорхой гурим зохёогдонхой. Тэрэнэйнь ёһоор, үтэлһэн, ажал хэжэ шадахаяа болиһон колхознигуудта артелиингаа ажалда ямараар хабаадаһыень хараада абажа, 10 түхэригһөө 30 түхэриг хүрэтэр пенси үгэхэ гэжэ хараална. Эрэ хүн 25 жэл, эхэнэрнүүд 20 жэл хүдэлмэрилхэ болзортой. Һүүлшын гурбан жэл соо колхоздо хүдэлмэрилхэдөө һарадаа дунда зэргээр хэды шэнээн салин гү, али ажалта үдэр олоһон, тэрээниинь хараадаа абажа, пенси тогтооно.

Ажал хэжэ шадахаяа болиһон хүнүүдые материальна талаарнь хангаха асуудал шиидхэхэдээ, колхозууд пенсиин фондодо оруулха мүнгэ зөөриин хэмжээе, пенсиин хэмжээе тодорхойлхо хэрэгтэ, тэрэнээлэн пенси олгохо гурим тодорхойлхо хэрэгтэ ондо ондоогоор хандана гэжэ дээрэ дурсагдаһан жэшээнүүд, тэрэнээлэн республикануудта колхознигуудые пенсеэр хангалгын хэрэг шудалжа үзэхэдэ элирнэ. Зарим колхозуудта пенси ехэ, нүгөөдүүлдэнь бага байна. 10 түхэригһөө доошо бэшэ пенси үгэдэг ажахынууд үсөөн бэшэ бии. Мүн һула муу экономикотой байһан дээрэһээ мүнөө хүрэтэр пенсиин фондо мүнгэ зөөри һомолдоггүй, колхознигуудта пенси үгэхэ нөөсэ зөөри бодото дээрэ суглуулаагүй ажахынуудшье бии.

Пенси олгоходоо, пенсиин хэмжээ тогтооходоо, пенсиин наһа, стаж, нийтын үйлэдбэридэ ямар зэргээр хабаадалга мэтые ехэ олон янзаар тодорхойлдог ушар гарана. Жэшээлбэл, имагтал наһа ажалай стаж хоёрые хараадаа абажа, пенси тогтоодог колхозууд бии. Мүн хүнүүд ажалдаа ямараар хандана б, нийтын хэрэгтэ ямар туһа нэмэри, хэнэб гэжэ хараада абадаг ажахынуудшье бии.

Колхознигуудаа пенсеэр хангалгын хэрэгые бүри бата үндэһэ һуури дээрэ табиха, худөөгэй үнэн сэхэ ажалшан бүхэнэй үтэлөөд байхадань саг үргэлжэ пенси абаха тиимэ арга бии болохо саг ерэ. Тиихэ зуураа пенсиин хэмжээн колхозуудай экономическа хүгжэлтын хэмжээнтэй, пенсидэ гараһан хүнүүдэй ажалай үрэ дүнтэй холбоотой байха ёһотой. Энээн тухай би мүнөө саашадаа хэлэхэб.

Мүнөө дурадхагдадаг янзаар колхознигуудые пенсеэр хангаха асуудалые энээнһээ урид шиидхэхын аргагүй байгаа юм гү гэжэ зарим нүхэд асууна. Арбан жэлэй саада тээ КПСС-эй ЦК-гай 1953 оной сентябриин Пленумэй урда тээ, манай колхозуудай ямар байдалтай байһыень һанаад ерээ һаа, тэрэ асуудалда хэрюусахань бэрхэтэй бэшэ юм.

Тэрэ үедэ худөө ажахын үйлэдбэри тон һула муу байгаа. Олохон колхозууд продукцияа худалдаад ядахадаа үйлэдбэриингөө гаргашыеншье тэрээгээр бүтүүлжэ шададаггүй бэлэй.

Экономикоёо хүгжөөхын тула тиимэ ажахынуудай шухала нөөсэ зөөригүй байһаниинь мэдээжэ ааб даа.

Тиимэ ажахынууд колхознигуудай ажалай түлөө түлэхэ мүнгэ зөөригүй байгаа. Тиимэ һуугаад, колхозууд пенсиин фондодо шухала мүнгэ зөөри һомолхо аргатай байгаа аал, худөөгэй ажалшадые социальна талаарнь хангалгын зорилго шиидхэхэ аргатай байгаа аал?

Энэ сессиин үзэмжэдэ табигдаһан пенси, тэдхэмжэ тухай хуулиин проект колхознигуудые социальна талаарнь хангаха хэрэг үндэһөөрнь һайжаруулха ябадал хараална. Үтэлхэдөө, үбшэлхэдөө, тэжээхэ тэдхэхэ хүнгүй болоходоо пенси абаха, мүн элдэб тэдхэмжэ абаха хуулиин ёһоной эрхэ колхознигто олгохо тухай эндэ хэлэгдэжэ байна.

Колхозуудһаа һомологдохо мүнгэ зөөриин ашаар, мүн гүрэнэй бюджедэй ёһоор жэл бүри һомологдохо мүнгэ зөөриин ашаар колхознигуудые социальна талаарнь хангаха союзна фонд байгуулха гэжэ тэрэ хуулиин проект хараална.

Центральна статистическа управлениин баримтануудай ёһоор 6,5 миллион шахуу колхознигууд пенси абаха эрхэтэй болохо юм. Даб дээрэ тооложо үзэхэдэ, пенси, тэдхэмжэ түлэлгэдэ жэл соо 1,3—1,4 миллиард тухай түхэриг мүнгэ зөөри гаргашалагдаха байна. Эдэ гаргашануудаа хүсэлдүүлхын тулада колхозууд өөһэдынгөө олзо доходһоо 3—4 процент тухайень жэл бүри һомолхо болоно. Энэнь 1965 ондо 800 миллион түхэриг шахуу болохо байна.

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта)

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ хэһэн элидхэл

(...лэлжэлэл. Эхинийнь 1—2-... нюурта).

...лхозууд олзо доходойнгоо али ...анъ пенсиин фонддо һомолхо ...о гэжэ бидэ тодорхойлхо ёһо-... Энэ асуудалаар ондо ондоо ...жанууд бии юм. Зарим нүхэ-...ээнии мүнгэн олзо доход-...молхо гэжэ тоолоно. Нүгөөдүүл ...һанамжые зүбшөөнэгүй, пен-...фонддо валовой продукциин ...нгһөө гү, али бүхы олзо доход-...үсгаар процент һомолхо хэрэг-...жэ тоолоно.

...рдохи һанамжа баримталагшад, ...бодоходо, нилээд этигэмээр ...баримтатай гээшэ ха. Эдэ ...а тоолоно: хэрбээ пенсиин ...ю имагтал мүнгэн олзо доходһоо ...оо һаа, үнэн сэхэ бэшэ зарим ху-... мүнгэн олзо доходые зорюута ...нь оруулха гэжэ оролдоходоо ...о. Тухайлбал, иигэжэ һанаха ...марилагшад олдожо бо-... хэрбээ колхознитуудта натy-...на продукт бүри ехээр хубаатаа ... мүнгэн олзо доход бага болохо, ... пенсиин фондадо багаар һомол-...атай болгодохо. Тиигэ хада юун ...об? Продукциин худалдагдаха ...нь бага болохо, колхознигуудта ...укт хубааха фонд ехэ болохо ... Мүнгэн олзо доходые бага ...ходо, колхознигуудые пенсеэр ...ха пенсиин фонд хороогдохо ...а.

...ли магад, энэ сесси дээрэ тусгаар ...сси һунгаад, эдэ асуудалнуудые ...жа узэхыень, һанамжа дурад-...уудаа зохёогоод, Министрнүүдэй ...дэй үзэмжэдэ табихыень тэрэ ...ссида дурадхаха, энэ асуудал ...н шиидхэхыень Министрнүүдэй ...дтэ дурадхаха гээшэ гүбди.

...965 оной январиин 1-һээ эхил-...колхознигуудта пенси, тэдхэмжэ ...дог болохо гээд хараалагдана. ...ала зэргын нөөсэ зөөри бии бол-...н тула 1964 ондо колхозуудай ... доходһоо 2 поцентынь һомолхо ... хараалагдана. Энэнь 350 мил-... тухай түхэриг болохо байна. ...ознигуудта пенси, тэдхэмжэ ол-... мүнгэ зөөриин ехэхэн хубинь ...нэй бюджедһээ һомологдохо юм. ...си болон тэдхэмжэ түлэхэдөө ...ознигуудай олзо доходһоо ямар-...хороолто хэнгүйгөөр түлэхэ гэжэ ...иин проект соо хэлэгдэнэ.

...шадаа колхозууд социальна ...эмжын фонддо мүнгэ зөөри һо-...одоо 3—4 процент бэшэ, харин ...заа багаар һомолхо бэзэ. Хүдөө ...ые ашаг ехэтэйгээр хүгжөөхэ-...жалай бүтээсэ дээшэлхэ, манай ... дотор хүдөө ажахын продукци ... ехээр абтадаг болохо байна. ...нэй эсэстэ колхозуудай олзо до-... пенсиин фонддо зорюулагдадаг ...а зөөри ехэ болохо юм. Тиихэ-...ээ һомологдохо мүнгэ зөөриин ... заа багашье болоо һаа, пенсиин ... улам ехэ боложо байха юм.

...олхознигуудые пенсеэр хангал-... гурим тогтоохоодоо, энээнээ кол-...удай экономическа хүгжэлтын ...кээнтэй, тэдэнэй үйлэдбэриинь ...кээнтэй, ниитын ажахын хүг-...а, бэхижэлгэдэ колхознигуудай ...л худэлмэреэрээ оруулдаг туһа ...ритэй холбоотойгоор, мүн пен-... хангалтын бүхэсоюзна фонддо ...озой оруулдаг туһа нэмэритэй ...боотойгоор тогтоохо ёһотой.

...артийна болон советскэ зургаа-...та ородог бэшэгүүдэй ёһоор бо-...о, энэ асуудал тушаа элдэб ян-... һанамжанууд бии байна. Кол-...нгуудай ажалай бүтээсэ ехэтэй ...а бүринь, хахалагдадаг гектар ...рһаа колхозой улам ехэ продук-...абажа, гүрэндөө улам ехээр ху-...ха бүринь, колхозой олзо дохо-... мүн пенсиин фонддо һомологдо-... мүнгэ зөөриин ехэ байха бүринь ...ознигуудай пенси улам ехэ боло-...эжэ зарим нүхэд тоолоно. Иигэжэ ...шод олонхинь юм.

...үгөө нүхэдын иимэ һанамжа ...лна: бүхы колхознигуудай пен-... хэмжээнэйнгээ талаар адли ...а ёһотой, тэрээнии тодорхойл-...ю али нэгэн колхозой ниитын ...ын хүгжэлтын дүнгүүдтэй, ...й бүтээсын, продукци үйлэдбэ-...н хэмжээнтэй холбоһоной хэ-...й гэжэ тоолоно.

...а тон шухала удха шанартай ...ал байна, энээндэ эли тодо ха-... үгэхэ хэрэгтэй. Колхознигуудые ...ээр хангаха ябадалые үйлэдбэри ...хи тэдэнэй ажалай үрэ дүнгүүд-... колхозой экономикын хүгжэлтэ-...олбохо гэжэ дурадхадаг нүхэдые ...үб гэжэ һананаб.

...анай парти ажахын байгуулгын ...үүдые бэлүүлгэдэ арад зоноо ...уулан бодхоохо зуураа, мате-...на талаарнь урмашуулгын ле-...кэ гол ёһые ехэ удха шанартай ... тоолоно. Имагтал зоригжолоор ..., харин агууехэ революциин бии ...он зоригжолой ашаар, тус тус ... интересээр, тус тус хүнэй ур-...лгаар, ажахын тоосоогоор со-... экономикые байгуулха ёһо-...эн В. И. Ленинэй заабарине ... ходоо һанажа ябаха уялга-...

...алай түлөө түлбэрине социалис ... зохёоходомнай материальна ур-...улга тухай ленинскэ гол ёһон ...а эшэ үндэһэниинь болоо үгөө ... һайнаар ажаллаа һаа, һайнаар ...эхэ ёһотой гээшые бидэ үндэ-...аримта болгодог байгаабди, бол-...шьебди. Социализмһаа комму-...ла оролгын үедэ аб адляар ху-...илга гээшэ манай экономикодо ... харша гэжэ совет хүнүүд зүбөөр ...оно. Юундэб гэбэл, ажалай түлөө түлбэридэ аб адляар хандаха гэдэг һанамжын буляа һаа, ажахын хүгжэлтэ заатагүй нэгэл байрадаа тогтошохо байна. Харин үйлэдбэридэ һайнаар ажаллаһанайнь түлөө хүнийе урмашуулхада ажалай бүтээсэ ходо дээшэлдэг, ниитын баялиг ехэ болодог, арад зоной байдал һайжардаг юм.

Тэд хэрбээ ажалай түлөөһын гурим тогтоохоодоо продукци бүри ехээр үйлэдбэрилхэ гэжэ материальна талаараа улам оролдодог ёһо гуримые хүтэлбэри болгодог һэн туладаа, энэ ёһо гуримые мүн колхознигуудаа пенсеэр хангаха политика ябуулхадаа тоонгүй байжа болохогүй. Эндэ аб адляар хубаарилха ябадал дэлгэрүүлээ һаа, шэн зоригтойгоор ажалладаг хүнүүдые, үнэн сэдьхэлһээ оролдожо, ниитымнай хэрэгтэ өөрынгөө мэргэжэл шадабаряар ехэ туһа нэмэри оруулдаг хүнүүдые гомдохооxо байнабди.

Совет гүрэнэй пенсиин политика хадаа һайнаар хүдэлдэг хүнүүдые үтэлхэдэншье урмашуулан хангаха хэрэгтэ зорюулагданхай юм гэжэ бүхы колхознигуудта далдагүй сэхээр хэлэхэ хэрэгтэй. Мүнөө һайнаар хүдэлөө һаа, үтэлхэдөөшье һайнаар хангагдадаг байха гэжэ хүн бүхэн мэдэжэ байг. Ажал хэрэгтэ иимээр хандаха гээшэ колхознигуудай аша туһада, бүхы советскэ обществын аша туһада таарана.

Хэнэйшье мэдэһээр манай орон дотор түрүү ажахынуудай хажуугаар мүн үйлэдбэриин талаар бага хэмжээтэй, гээгдэнги колхозуудшье үсөөн бэшэ бии. Энээнһээ байтагай, бодото дээрээ гүрэнэй хүзүүн дээрэ һуудаг колхозуудшье бии байха: тэдэнэр мүнөөдэр банкһаа урьһаламжа эрихэ, харин үглөөдэрынь тэрэ зээлиниень болюулха тухай ябуулга хэдэг байха. Иимэ ажахын колхознигууд пенсеэр хангагдахадаа яахадаа түрүү ажахынуудай колхознигуудтай адли байдалтай байхань гээшэб?

Али нэгэн ажахын экономикын байдал олохон ушарта хүтэлбэрилэгшэдһөөнь, колхозой түрүүлэгшэһээ, колхозой правлениһээ, мэргэжэлтэдһээ болохо байна гээд хэлэжэ магад. Энэ зүб гээшэ даа. Манай үе сагта ажахын хүтэлбэрилэгшын үүргэ тон ехэ юм. Зүгөөр ажахын хүтэлбэрилэгшын бирагүй байгаа һаань, колхознигууд тэрэнии һэлгэжэ, шадабаритай эмхидхэгшые дэбжүүлхэ ёһотой. Ажахынгаа байдалай түлөө колхознигууд өөһэдөө һаһал харюусалгатай байха ушартай. Коллектив гээшэ ехэ хүсэн болоно. Ёһотойл оролдолго гаргаад, зорилго хүсэнгөөр худэлөөд, ажалайнгаа журам һайжаруулаад байгаа һаа, ямаршье колхозые гээгдэлһээнь түргэнөөр гаргажа болохо юм.

Урдань энэ замда ехэ бэрхэшээлнүүд тохёолдодог байгаа. Колхозно байгуулалтые бүхы хэмжээгээр дэмжэхэ ленинскэ политика ганса нэгэн хүндэ шүтэн һүгэдэлгын үедэ бүдүүлигээр хазагайруулагдадаг байгаа гэжэ таанад мэдэнэт. Колхозууд гүрэндэ юумэ ехээр лэ үгэдэг байха ёһотой гэжэ Сталин эрилтэ хэдэг байһан юм. Колхозуудай ямар байдалтай, табигдаһан зорилгонуудые ямараар дүүргэжэ шадаха байһанда тэрэ һонирходоггүй һэн. Гүрэнэй энергосистемэһээ колхозуудай элшэ хүсэ абалга тиихэ үедэ хоригдодог байгаа. Энээнии сахягүйшүүл толгойн харюусалгада хабаадуулагдаха байгаа гэжэ таанад мэдэнэт. Колхозуудай хүдөө ажахын техникэтэй байха тухай зүбшөөл үгтэдэггүй һэн. Колхозуудта борнойнуудшье худалдагдадаггүй байгаа.

Колхозуудай хэрэглэмжые хэрэгсээдэггүй байһан ушар бэлэдхэлэй сэнгүүдэй политикые тодорхойлгоһоо илангаяа элеэр харагдадаг байгаа. Тиихэ үедэхи бэлэдхэлэй сэнгүүд үйлэдбэриингөө гаргашануудые харюулхаданшье колхозуудые хангажа шадахагүй байгаа. Жэшээнь, центнер шэниисын түлөө колхоздо 97 мүнгэн, центнер хартаабхын түлөө 47 мүнгэн гэхэ мэтээр түлэгдэдэг байһан юм. Энэ хадаа колхозуудта, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ хэсүү бэрхэтэй үе саг байгаа. Тэд шадабаритай эмхидхэгшэдэй толгойлжо байһан колхозууд тэрэ үедэшье һайнаар, ашаг олзотойгоор үйлэдбэриеэ эмхидхэдэг байгаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Колхозууд тушаа экономическа политикые хазагайруулгые КПСС-эй Центральна Комитет, Советскэ правительство эрид шууд зайсуулаа. Мүнөө ажахы бүхэнии ашагтай һайн болгохо, ниитынгээ үйлэдбэриие амжалтатайгаар хүгжөөхэ, колхознигуудай ажалай түлөөһэ дээшэлүүлхэ ябадал хангажа шадахаар тиимэ хэмжээнэй бэлэдхэлэй сэнгүүд колхозуудай продукцида тогтоогдоо.

1953 оной урда тээ колхозуудай абаһан хүдөө ажахын продукциин центнерэй түлөө хэды шэнээнээр түлэгдэдэг байгааб, мүнөө бэлэдхэлэй ямар сэнгүүд бии болгогдооб гэжэ һануулхые хүсэнэб. Центнер продукциин түлөө колхоздо иимээр түлэгдэдэг байгаа (түхэригөөр):

	1952 он	1963 он
Шэниисэ	0—97	7—56
Кукуруза (орооһон)	0—54	7—66
Горох	1—31	20—23
Фасоль	1—47	35—00
Саахарай свёкло	1—05	2—87
Сэбэрлэгдээгүй хлопок	31—88	38—30
Наран сэсэг	1—92	18—10
Тамхин	72—03	176—65
Хартаабха	0—47	7—10
Овощ	1—92	7—52
Үхэрэй мяхан*)	2—03	79—90
Гахайн мяхан*)	6—72	98—00
Һүн	2—52	12—18
Үндэгэн (мянган монсогороор)	19—90	70—00
Нооһон	106—80	378—67

*) малай амидын шэгнүүрээр

Горитойхон илгаатай байһыень харабат. Худалдан абалгын сэнгүүдэй мүнөөнэй гурим хадаа колхозно байгуулалтые—социалис үйлэдбэриин угаа ехэ ниитын хүсые дэмжэхэ тухай партиин оролдолгые элеэр харуулна.

Зүгөөр бидэнэр мүнөө иимэ асуудал табиха эрхэтэйбди: хэрбээ мүнөөнэй худалдан абалгын сэнгэй үйлэдбэриеэ ашагтай һайнаар эрхилхэ арга боломжо бүхы колхозуудта хангадаг байхадань, манайда яахадаа гээтдэнги колхозууд үшөө бии байһаар бэ? Энэ хэрэг хүтэлбэрилэгшэдэй шадабариһаа, колхознигуудай журамһаа, ажалда, ниитынгээ ажахыда тэдэнэй хандалгаһаа дулдыдана.

Нэгэ жэшээ дурдахыемни зүбшөөгыт. Одесскэ областиин Березовско үйлэдбэриин управлениин хоёр колхоздо: КПСС-эй XXI съездын нэрэмжэтэ колхоздо—Макар Анисимович Посмитный түрүүлэгшээр, Суворовой нэрэмжэтэ колхоздо—Валентин Степанович Сачков түрүүлэгшээр хүдэлнэ. Тэдэнэр адли хүрьһэтэй газартай, адли уларилтай нютагуудта оршодог. Материальна техническэ арга боломжонуудыншье тиимэ ехэ илгаатай бэшэ. Энэнь иимэ мэдээнүүдһээ элеэр харагдана:

	КПСС-эй XXI съездын нэрэмжэтэ колхоз	Суворовой нэрэмжэтэ колхоз
Мянган гектар хахалагдадаг газарта иимэ юумэтэй:		
Тракторнууд	10,4	11,3
Шанарыень хараада абалсан, центнер продукциин түлөө бодотоор түлэгдэһэн худалдан абалгын сэнгүүд		
Ороохо тарян	7 т. 62 м.	7 т. 43 м.
Мяхан	90 т. 92 м.	63 т. 33 м.
Һүн	11 т. 21 м.	11 т. 40 м.
Саахарай свёкло	2 т. 68 м.	2 т. 06 м.
Ажал хэжэ шададаг нэгэ хүндэ хахалагдадаг газарай хүртэсэ	3,6 гектар	4,6 гектар

Эдэ колхозуудай үйлэдбэриин арга боломжонууд ажахые амжалтатайгаар эрхилжэ болохоор гэжэ эдэ мэдээнүүдһээ харагдана. Ажал хэжэ шададаг нэгэ хүндэ хахалагдадаг газарай хүртэсэ алишье ажахыдань тиимэ ехэ бэшэ, техникэнь яһала олон, худалдан абалгын сэнгүүд адли. Тэд үнэндөө XXI съездын нэрэмжэтэ колхоз центнер мяханай түлөө Суворовой нэрэмжэтэ колхоздо орходоо ехэ мүнгэ абаһан байна. Зүгөөр энэнь продукциин шанарта хамаатана, тайлбарилан хэлэбэл хүнүүдһээ—колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдһөө болон колхознигуудһаа дулдыдана.

Мүнөө эдэ хоёр колхозой ажахын ябуулгын үрэ дүнгүүдэй ямар байһыень хаража үзэе.

Адли арга боломжотой эдэ колхозууд нёдондо иимэ үрэ дүн туйлаа:

	КПСС-эй XXI съездын нэрэмжэтэ колхоз	Суворовой нэрэмжэтэ колхоз
Ороохо тарян—хахалагдадаг газарай гектарта (1962 он) центнерээр	19,3	14,6
Газарай зуун гектарта абтаһаниинь:		
Мяхан (үүсэлэгдэһэн) центнерээр	98,5	25,0
Һүн (центнерээр)	480	168
Зуун гектар газарта иимэ малтай:		
Эбэртэ бодо мал	60	36
тэрэ тоодо үнеэд	23	14
100 гектар газарта абтаһан мүнгэн олзо (мянган түхэригөөр)	39,8	8,1
Ажал хэжэ шадаха нэгэ хүндэ 1963 оной мүнгэн олзын хүртэсэ	1822 түхэриг	506 түхэриг

XXI съездын нэрэмжэтэ колхоз ажахыгаа ехэ амжалтатайгаар эрхилнэ, манай бүгэдэ арадай баялигта Суворовой нэрэмжэтэ колхоздо орходоо һураггүй горитой туһа нэмэри оруулна гэжэ эдэ мэдээнүүдһээ эли боложо үгэнэ. Эдэ хоёр ажахын колхознигуудые пенси үгэлгын талаар аб адли байдалда табижа болохо гү гэжэ асуугдана? Болохогүй гэжэ һананаб, тиихэ болоо һаа түрүү колхозой ажалшадта тааруугүйгөөр хандаһан ябадал болохол.

Колхознигуудта пенси үгэхэ манай политикада эдэ бүгэдэ хараада абтаһан байха ёһотой. Хуулиин проектын гол дүримүүдынь ямар бэ? Колхознигуудай үндэр наһатай, мүн инвалид болоходонь колхознигуудта, тэдхэхэ тэжээхэ хүнөө алдаһан үхибүүдтэ пенси түлэхэ, тэрэшэлэн түрэхэ болоходонь, нарайлхадань эхэнэр-колхознигуудта тэдхэмжэ үгэхэ гэжэ хараалагданхай.

Наһажаал болоһон колхознигуудта пенси иимээр тогтоохо гэжэ хараалагдана: 65 наһа гүйсэһэн 25 жэлһээ доошо бэшэ ажал хүдэлмэридэ ябаһан эрэшүүлдэ, 60 наһа гүйсэһэн, 20 жэлһээ доошо бэшэ ажал хэһэн эхэнэрнүүдтэ. Арадай ажахын ондоо һалбаринуудта хэһэн хүдэлмэри, Совет Армида алба хэһэн саг ажалай стажда оролсохо юм.

Наһажаал бологшодто үгтэхэ пенсиин хэмжээн салин хүлһэнһөөнь дулдыдуулан тогтоогдохоор тухайлагдана: 50 хүрэтэр түхэриг һарадаа абагшадта салингайнь 50 процентые, салин хүлһэнэйнь үлдэгшэ хубиин 25 процентые хараада абан тодорхойлогдохо болоно. Тиимэ болохолоороо, жэшээнь, хэһэн ажалайнгаа түлөө һарадаа 50 түхэриг абадаг колхознигто 25 түхэриг, 70 түхэриг абадаг колхознигто 30 түхэриг хэмжээтэй пенси тогтоогдохо болоно. 30 түхэриг салин абадаг колхознигто 15 түхэригэй пенси тогтоогдохо болоно.

Нүхэдүүд, эндэ ажахын хүгжэлтын хэмжээнһээ колхознигуудта үгтэхэ пенсиин хэмжээн дулдыдалсаха болоно. Продукци абалгын хэмжээнэй дээгүүр байһан колхоздо колхознигуудай салин хүлһэн, пенсионно фондо оруулагдадаг мүнгэнэй хэмжээн дээгүүр байха, тиин пенсиин хэмжээн дээшэлхэ ушартай болоно.

Наһажаал бологшодто үгтэхэ пенсиин эгээл доодо захын хэмжээн һарын 12 түхэриг байхаар тогтоогдохо. Пенсиин эгээн дээдэ захын хэмжээн совхозуудай хүдэлмэришэдтэ тогтоогдоһон хэмжээндэ байхаар, тайлбарилан хэлэбэл, һарын 102 түхэриг байхаар хараалагдана.

Хууляар тогтоогдоһон пенсиин хэмжээнһээ ехэ колхозно пенси түлэдэг ажахынуудта түлэгдэдэг пенсиингээ хэмжээе хэбээрнь үлөөхэ тухай колхозууд өөһэдөө шиидхэбэри гаргажа шадаха байна. Иимэ ушарта гүрэнэй пенсидэ нэмэгдэхэ мүнгэ зөөриие колхозууд өөһэдөө дааха болоно.

Иимэ асуудал гарана. Хуулиин проектээр хараалагдаһанда орходоо доогуур хэмжээтэй пенси колхознигуудта түлэхөөр зарим колхозуудта тогтоогдонхой. Эдэ колхозууд заал һаа дутамагаар хүгжэнги ниитын ажахытай, үйлэдбэринь доодо хэмжээндэ байдаг. Иимэ ажахынууд үйлэдбэриингөө хэмжээнэй доогуур байһанһаа уламжалан пенсионно тэдхэмжын фонддо мүнөө үедэ тиимэ ехэ туһа нэмэри оруулжа шадахагүй байна. Иимэ ушарта пенсиин хэмжээе тодорхойлходоо яажа хандаха ёһотойб? Экономикын хүгжэлтын, үйлэдбэриин хэмжээнэй ондо ондоо хэмжээндэ байһан, тиимэ болохолоороо, пенсионно тэдхэмжын фонддо ондо ондоо хэмжээнэй туһа нэмэри оруулдаг ажахынуудай колхознигуудай абадаг пенсиин хэмжээн нэгэ хэдэн саг соо ондо ондоо байха гэжэ би хэлээ һэм.

Хүдөө ажахын продукци бүри элбэгээр ябадаг болохо шухала эрхэ нүхэсэл мүнөө үедэ бүхы колхозуудта байгуулагданхай. Энэ таарамжатай арга боломжые хэрэглэн, колхозууд продукци бүри элбэгээр абадаг болижо, олзо доходоо дээшэлүүлжэ шадаха байна. Энээнһээ уламжалан пенсионно тэдхэмжын фонддо мүнгэ зөөри бүри ехээр оруулагдадаг болохо, тиимэһээ пенсиин хэмжээн адли болгогдохо байна. Зүгөөр колхоз бүхэнэй үйлэдбэридэ гаргашалһан ажалай хэмжээн болон шанарһаа дулдыдуулан, тайлбарилан хэлэбэл, ажал хэжэ шададаг байһан үедөө үйлэдбэридэ колхознитой хабаадалгые, материальна баялигуудые байгуулгада тэрэнэй оруулһан туһа нэмэриие хараада абан, пенси тогтоохо гол ёһон шата дамжалгын үедэ үлөөгдэхэ гэжэ дахин дабтажа хэлэнэб. Манайда хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай пенсиин хэмжээн мүн лэ иимээр тодорхойлогдодог гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Пенси абадаг болоһонойнгоо һүүлээр колхоздоо ажал хэлгээ үргэлжэлүүлһэн колхознигуудые урмашуулха гэжэ хуулиин проектээр хараалагдана. Хэрбээ пенси тогтоогдоһоной һүүлээр ажал хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлһэн колхозник салин хүлһэнэйнгөө хэмжээнһээ дулдыдангүйгөөр өөртэнь тогтоогдоһон пенсиеэ абадаг байха. Тиихэдээ пенси абадаг болоһонойнгоо һүүлээр ажаллаһан колхознигой хоёр жэлэй турша соо бүри дээгүүр салин хүлһэ абаад байгаа һаань, энэ салиндань гааруугаар пенсиинь хэмжээн дээшэлүүлэгдэхэ болоно. Энэ хадаа ниитын үйлэдбэридэ колхознигуудые бүри эдэбхитэйгээр хабаадалгада урмашуулха, бүри ехэ бүтээсэтэйгээр ажаллахыень тэдэнии уряалха байна.

Ниитын ажахыдахи хүдэлмэридэ тунайшаар хандадаг байһан колхознигуудта колхозой правлениин гү, али хамтын сүтлаанай зууршалгаар багашаг хэмжээтэй пенси тогтоогдохо гү, али оройдоошье тогтоогдонгүй байжа болохо.

Пенси тогтоохо тухай хандахынгаа урда тээ һүүлшын арбан табан жэлэй турша соо таһалгаряагүйгөөр ажаллаһан, һүүлшын арбан табан жэлэй алишье табан жэлэйнь турша соо колхозһоо һара бүридэ дунда зэргээр абаһан бодото салингынь хараада абтажа, колхознигуудта пенси тогтоогдохо.

Инвалид бололгын талаар пенси нэгэдэхи болон хоёрдохи группын инвалидуудта тогтоогдохоор хараалагдана. Ажал хэжэ байха үедөө гэмтэһэн гү, али ажалай эрхэ байдалһаа уламжалан үбшэлжэ, инвалид бологшодто хүдэлмэриин стажһаа дулдыдуулангүйгөөр пенси тогтоогдохо, юрын үбшэнһөө болоһо инвалид бологшодто пенси тогтоохын тулада нэгэ жэлһээ 20 жэл хүрэтэр ажалай стаж хэрэгтэй болохо, зүгөөр колхознигой наһан хараада абтахагүй, тайлбарилан хэлэбэл, хүдэлмэришэд болон алба хаагшадта гүрэнэй пенси үгэхэ тухай хууляар тогтоогдоһон шэнгеэр тодорхойлогдохо байна.

Эхэнэр-колхознигто инвалид болоходонь пенси тогтоохын тулада тэдэнтэй сасуу наһатай эрэшүүлдэ орходоо хүдэлмэриин бага стаж хэрэгтэй болохо. Жэшээлхэдэ, инвалид болоһон 53 наһатай эхэнэртэ пенси тогтоохын тулада 13 жэлэй ажалай стаж, мүн лэ иимэ наһатай эрэ хүндэ 16 жэлэй ажалай стаж хэрэгтэй болохо.

Инвалид бологшодто үгтэхэ пенсиин хэмжээе наһажаал болоходонь үгтэдэг пенсиин хэмжээе тодорхойлһон шэнгеэр колхознигой бодото салин хүлһэнһөө тооложо гаргабал таарамжатай. I группын инвалидуудта үгтэхэ пенсиин хэмжээе наһажаал бологшодто тогтоогдоһон шэнгеэр тодорхойлхо, II группын инвалидуудай пенсиин хэмжээн нэгэ бага доогуур байха.

Тэдхэжэ тэжээжэ байһан хүнөө гээгшэдтэ пенси тогтооходоо, колхозой наһа бараһан гэшүүнэй үргэмжэдэ байһан үхибүүдтэ хэрбээ тэдэнэй 16 наһа гүйсөөгүй (һурагшад—18 наһа гүйсөөгүй) байгаа һаань гү, али бага байхаһаа I—II группын инвалид бологшодто үгтэхэ байна. Тэдхэжэ тэжээжэ байһан хүнөө алдагшадта үгтэхэ пенсиин хэмжээе тэжээгшын салин хүлһэнһөө, үхибүүдэй тооһоо дулдыдуулан тогтоохо хэрэгтэй.

Инвалид бологшодто, тэдхэжэ тэжээжэ байһан хүнөө алдагшадта үгтэхэ пенсиин эгээн ехэ хэмжээн хүдөө нютагта хододоо һуудаг, хүдөө ажахытай холбоотой хүдэлмэришэд, алба хаагшад болон тэдэнэй бүлэнэртэ зорюулан гүрэнэй пенсинүүдые тогтоохо тухай хуулиин ёһоор инвалидуудта, тэдхэжэ тэжээжэ байһан хүнөө алдагшадта үгтэдэг пенсиин эгээн дээдэ захын хэмжээнэй шэнээнээр тодорхойлогдохо.

Эхэнэр-колхознигуудай түрэхэ ябахадань, нарайлхадань тэдхэмжэ үгэхэ гэжэ хууляар хараалагдана. Тэдэнэртэ нарайлхынь урда тээ 56 календарна үдэрэй, нарайлһанайнь һүүлээр 56 календарна үдэрэй турша соо түлөөһэтэй амаралта үгтэхэ. Тиихэдээ эхэнэр-хүдэлмэришэд болон алба хаагшадта зорюулагдаһан гуримай болон нормын ёһоор тэдхэмжэнь түлэгдэхэ байна.

Колхозуудай гэшүүдтэ, тэдэнэй үхибүүдтэ пенси, тэрэшэлэн эхэнэр-колхознигуудта тэдхэмжэ тогтоохо хэрэгые колхозуудай правлениинүүдэй зууршалгаар тогтоохыень пенси тогтоохо талаар ажалшадай депутадуудай районно болон городой Советүүдэй түйсэдкомуудай дэргэдэхи комиссинуудта даалгабал таарамжатай. Пенси болон тэдхэмжэ түлэхэ хүдэлмэри социальна хангалгын органуудта даалгагдахаар хараалагдана.

Колхозуудта хүдэлжэ байһан механизаторнууд болон мэргэжэлтэдэй пенсионно тэдхэмжые туримшуулха хэмжээнүүдые правительство абажа байнхай гэжэ сессидэ элидхэхые хүсэнэб.

Колхознигуудта пенси болон тэдхэмжэ үгэхэ тухай хуулиие баталан абаха гээшэ гүрэн түрын, политическэ угаа шухала удха шанартай. Колхознигуудай социальна тэдхэмжые шэнэ ёһоор бэелүүлхэдээ бидэнэр КПСС-эй Программын заабариие бодотоор бэелүүлжэ байна гээшэбди. Тэрээн соо иигэжэ бэшэгдэнхэй:

«Гүрэнэй органууд, профсоюзууд, колхозууд хадаа наһатай болоо гү, али инвалид болоо, ажал хэжэ шадахаяа болиһон бүхы эрхэтэдэй материальна хангалгые национальна доходой ургаха тудам, хорин жэлэй турша соо удаа дараалуулан бэедээ даажа абаха. Үбшэлөөд, ажал хэжэ шадахаяа болёод байхадань колхознигуудта тэдхэмжэ үгэхэ, үндэр наһатай болоходонь пенси тогтоогдохо; наһажаал, инвалид болоходоо абадаг пенсинүүдэй хэмжээн дээшэлжэл байха».

Партиин Программын хараанууд манай ажабайдалда бодотоор бэелжэ байна. Нүхэдүүд, коммунизм байгуулха, шэнэ обществын материальна үндэһэ һуури байгуулха гээшэ оролдосотой шанга ажал болонол.

Колхознигуудай пенсионно тэдхэмжын нэгэн адли гурим байгуулга хүдөө ажахын саашанхи амжалтын түлөө шэн зоригто, һайн һайхан тэмсэл хэжэ байһан хүдөөгэй ажалшадай эдэбхи хэшээлэй шэнээр дээшэлхэ хэрэгтэ туһалха байна. Парти, правительствын анхарал оролдолгодо манай алдарта колхозно таряашадай ажалайнгаа гайхамшагта хэрэгүүдээр харюусаха, манай орондо коммунизм байгуулха хэрэгтэ эрхим туһа нэмэриеэ оруулха байһаниинь сохомтой.

Нүхэд депутадууд!

Нёдондо жэлдэ манай ороной хүдөө ажахы ган гасуурһаа болоһо горитой хохидолдо ороһон байна гэжэ таанад мэдэнэт. Ороной хүдөө ажахын томо районуудта — Украина, Дон, Поволжи, Сибирь, Ураал болон Казахстанай Целинна хизаарта угаа ехэ ган гасуур болоо. Тэрээнһээ уламжалан хэдэн зуу миллион пүүд ороохо таряа, илангаяа шэниисэ оромнай дутуугаар абаа. Тэд иимэ орёо эрхэ байдалай тохёолдобошье, бидэнэр 2 миллиард 735 миллион пүүд ороохо таряа бэлэдхэжэ шадаһан байнабди. Тиихэдэ 1953 ондо нэгэ миллиард 900 миллион пүүд ороохо тарян бэлэдхэгдэһэн юм. Манай колхозно байгуулалтын экономическа хүсэ шадалай ургаһаниинь, совхозуудай хүдэлмэришэд болон колхознигуудай угаа ехэ эмхитэй байһаниинь, шэн зоригтойгоор ажаллаһаниинь эндэ харагдана.

Тиихэтэй хамта нёдондо жэлэй ган гасуурһаа уламжалан эгээн лэ шухала тобшололнуудые хэхэ, ороохо таряа болон бусад продуктнуудые абаха хэрэгтэ бүри бата бэхи үндэһэ һуури табихын тулада үрэ ехэтэй хэмжээнүүдые абаха, сагай уларилай уршагта муу нүлөөнһөө ороноо дулдыданги бэшэ болгохо хэрэгтэй.

Энэ талаар парти ехэ хүдэлмэри хээ. Химиие хүгжөөхэ, уһалагдадаг газарые ургэдхэхэ, хүдөө ажахые ашаг ехэтэй болгохо тодорхой программа ЦК-гай декабриин болон февралиин Пленумүүд дээрэ хараалагдаа һэн. Тэрэ гэһээр удаан саг үнгэрөөгүй. Тиимэһээ дүн гаргаханъ мүнөө үшөөл эртэшэг байна. Зүгөөр партиин абаһан хэмжээнүүд түрүүшынгээ дүнгүүдые үгэнэ гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Хүдөө ажахын үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохо программа колхознигуудай, совхозуудай хүдэлмэришэдэй, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй бодото хэрэгүүдээр бэелүүлэгдэнэ.

Һайн ургаса абахын, орондоо ороохо таряа, бусад продуктнуудые ехээр үгэхын тулада энэ жэлдэ олон юумэ хэгдээ. Үтэгжүүлхэдэ ургасые эгээн лэ ехээр дээшэлүүлдэг тиимэ районуудай ороохото ургамалые үтэгжүүлхын тулада минеральна үтэгжүүлгые бидэнэр гол түлэб зорюулһан байнабди. «Безостая-1», «Мироновская-808», «Саратовская-29» болон бусад эгээн лэ һайн ургаса үгэдэг сортын шэниисээр хэгдэһэн тарилга ургэдхэтдөө. Колхоз, совхозууд уһалагдадаг газар дээрэ кукуруза, рис, шэниисэ нилээд ехээр таряа. Мүнөө жэлдэ хоёр миллион үлүүтэй гектар уһалагдадаг газар дээрэ ороохото ургамалнууд таригдаа. Хүдөө ажахын ургамалнуудые тариха түрүү аргануудта кадрнуудые һургаха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдээ.

Хабарай хожомдоһон, нилээд хүйтэн байгаашье һаань, хабарай ургамалнуудай тарилга эмхитэйгээр, богонихон болзор соо хэгдээ. Тиихэдэ эгээн үнэтэ ургамалнуудай тарилга ургэдхэгдөө. 1963 онойхитой сасуулбал, шэниисын тарилгын талмай 3 миллион үлүүтэй гектараар, ороохото бобово ургамалай—271 мянган гектараар, саахарай свёклын (фабрична)—485 мянган гектараар, наран сэсэгэй—200 мянган гектараар нэмээ. Мүн бусад техническэ ургамалнуудай, овощой тарилгын талмай мүн лэ нэмээ. Эдэ бүгэдэ хүдөө ажахын жэлэй үрэ дүнгүүдтэ һайнаар нүлөөлхэ зэргэтэй.

Ороной олонхи районуудай полинууд дээрэ яһала һайн ургасын гаража байһанда баясамаар. Урда талын нютагуудта ургаса хуряалга түлэг дундаа, колхоз, совхозууд шэниисын, ешмээнэй, бусад тарянай һайн ургаса хуряажа абана. Кубаниин таряашад 1964 ондо 230—250 миллион пүүд ороохо таряа гүрэндэ худалдахабди гэжэ хабар эртүүр мэдүүлээ һэн. Энэ һайн уялга болоно. Үндэр баян ургаса абахын тулада краснодарайхид оролдосотойгоор ажаллаа. Мүнөө ургасаяа хуряажа байнхай. Тэдэнэрэй үгэдөө хүрэхэһөө гадна, абаһан уялгаяа үлүүлэн дүүргэхэ байһаниинь сохомтой.

Нүхэдүүд, энэ хадаа гайхамшагтай тоонууд болоно. Бүри һаяшагай үедэ Кубань гүрэндэ 100 миллион пүүд ороохо таряа худалдадаг, тиихэдэ 20 центнер ургаса һайн гэжэ тоологдодог байһан юм. Мүнөө Кубаниин олон колхоз, совхозууд гектарһаа 30—40, мүн дээшэшье центнер шэниисэ ургуулжа абадаг.

Нютагай хүдэлмэрилэгшэдэй, мүн республиканууд болон областьнуудта ябажа ерэһэн нүхэдэй мэдээсэлнүүдэй ёһоор Ростовско, Волгоградска, Саратовска, Куйбышевска, Воронежско, Пензенскэ, Тамбовско, Оренбургска, Челябинска, Курганска, Омско, Новосибирскэ, Кемеровскэ, Эрхүүгэй областьнуудта, Алтайн болон Красноярска хизаарнуудта, Башкирай АССР-тэ, Россин Федерациин бусад районуудта, Целинна болон Баруун-Казахстанай хизаарнуудта, Дунда Азиин болон Закавказиин республикануудта һайн ургаса абтахаар шэнжэтэй. Украинын ороохо таряа ургуулдаг гол шухала областьнууд болгошо Запорожско, Днепропетровско, Херсонско, Харьковска, Луганска, Донецкэ болон бусад хэдэн областьнуудта таряан һайнаар урганхай гэжэ намда хэлэһэн байна.

Орондоо миллиард пүүд ороохо таряа үгэхын тулада Казахстанай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд муу бэшээр ажаллаа. Шэнэ газар элдүүрилдэг районуудай ажалшад тарилгын үедэ һайнаар хүдэлжэ, хабарай оройтоһонһоо боложо тохёолдоһон бага бэшэ бэрхэшээлнүүдые дабаад, ургасын бата бэхи үндэһэ һуури табиһан байгаа. Мүнөө тэндэ бороо ороно, газар яһала шиигтэй, тиимэһээ таряан гэмгүй һайнаар урган эдеэшэжэ байнхай. Мэргэжэлтэд болон эрдэмтэдэй мэдээсэлнүүдэй ёһоор ороохо таряа ехээр хуряажа абаха таарамжатай эрхэ байдал бии болонхой. Мүнөө шэнэ газар элдүүрилдэг нютагуудай хүдэлмэрилэгшэд ургаса хуряалга дээрэ горитойхон шалгалта барижа гараха болоод байна. Хабарай оройтоһон дээрэһээ Целинна хизаарта, мүн бусад зүүн районуудта ургаса хуряалгын болзор тон богонихон байха гэжэ хараадаа абаха хэрэгтэй. Энэ харюусалгатай шалгалтые нэрэтэй түрүүлэнгөөр барижа гарахын, шэнэ амжалтануудаараа ехэ ороноо баясуулхын тулада хүнүүдые, техникые һайнаар бэлдэхэ, хуряалгын хүдэлмэри нарийнаар эмхидхэхэ шухала.

Тиимэ болохолоороо, олон районуудта таряа бэлэдхэхэ түсэбөө үлүүлэн дүүргэхээр, талха хилээмэһээр оронойнгоо хэрэглэмжые хүсэд хангахаар, нилээд ехэ хэмжээнэй ороохо таряа нөөсэлхөөр иимэ ехэ таряа мүнөө жэлдэ хуряажа абаха бодото арга боломжо манайда бии болоно байна.

Ороной зарим районуудта — Белоруссида, Украинын Полесье болон ой модото талын нютагуудта, баруун-хойто талын хэдэ хэдэн областьнуудта мүнөө жэлдэ гандуушаг байһан дээрэһээ ороохото ургамалнуудай, леной, бусад зарим тарилгын ургасада муугаар нүлөөлөө. Харин мүнөө эдэ районуудта бороо ороо, тиин кукуруза, саахарай свёкло, хартаабха болон бусадай һайн ургаса абаха, адууһа малаа тэжээлээр хангаха дүүрэн арга боломжо бии.

Нүхэдүүд, багашаг газар дээрэ ган болоошье һаа, гансахан гандуу нютагуудта бэшэ, харин яһала шииг нойто ехэтэй аад, жэлэй тусхай үенүүдтэ ехэ халуун болодог, тиигээд ургамалнуудай шииг нойтоор дуталдадаг нютагуудта уһалагдадаг газар тарялан хүгжөөхэ шухала байһан тухай үшөө дахин һануулжа үгэнэ. Газар уһалхын тулада нютагай уһа сөөрэмүүдые эгээн лэ ехээр хэрэглэхэ, ашыень эгээн ехээр харюулдаг, эгээн ехэ үрэ дүн үгэдэг тиимэ ургамалнуудые уһалагдадаг газарта таридаг байха хэрэгтэй.

Жэшээлхэдэ, Москвагай, Калининска, газарынь яһала шиигтэй гэжэ нэрлэгдэдэг нютагай бусад зарим областьнуудые абаад үзэе. Эдэ районуудта ган гасуур боложо магад гэжэ мүнөө жэлдэ харагдаа. Тэд тэндэ газар уһалхада таарамжатай муу бэшэ эрхэ байдал—олон гол мүрэн, нуур, сөөрэмүүд бии юм. Ажахыда уһалагдадаг участогуудые байгуулхада, тиигэжэ кукурузын, хартаабхын, овощой болон бусад тарянай найдамтай ургаса абахада ямаршье тиимэ бэрхэшээл тудалдахагүй байна. Энэ хадаа экономическа талааараа ашагтай, ямаршье колхоз, совхозой хүшэ хүрэжэ ядахаар бэшэ хэрэг болоно.

Кукуруза тухай тусгаар хэлэхые хүсэнэб. Эдэ нютагуудай уһалагдадаг участок дээрэ тааруу сортыень олоожо тарилга хээ һаа, гектар бүриһөө 700—800 центнер кукурузын эшэ набша ургуулан абажа, һү һаалиингаа малые һайн силосээр лаб хангажа болохо байна. Нэгэ поли дээрэ кукурузые хэдэн олон жэлэй туршада удаа дараалуулан тарижа болохо гэжэ дүй дүршэлөөр гэршэлэгдэнхэй. Кукурузын уһалагдадаг участогуудые бии болгоод, шухала болохо хэмжээнэй үтэгжүүлгэ болон гербицидүүдые хараалаад байгаа һаа, энээнһээ экономическа ехэ үрэ гараха, олон жэлэй турша соо тарилга хэгдэхэ байһан дээрэһээ капитальна гаргашанууд түргэнөөр харюулагдаха. Иимэ болохолоороо, энэ хадаа капитальна гаргаша бодолтойгоор хэһэн ябадал болоно.

Ээлжэлүүлжэ таригдаха зэргэтэй болодогшье һаань, хартаабхые уһалагдадаг газарта тарихада ашагтай гэжэ тоолоноб. Городой зоной хэрэглэмжые хангахын тулада худалдагдаха хартаабхые уһалагдадаг участогуудта таридаг, эдэ тарилганууудта хэрэгтэй соонь үтэгжүүлгэ үгэдэг, академик Т. Д. Лысенкын методээр органо-минеральна холисонуудые үргэнөөр хэрэглэдэг байбал таарамжатай байха һэн. Хартаабха уһалхын тулада хэгдэһэн гаргашанууд нэгэ-хоёр жэлэй турша соо харюулагдаха, сагай уларилһаа дулдыдангүйгөөр эдэнэр һайн ургаса абадаг болохобди гэжэ би этигэнэб.

Тиимэһээ уһалагдадаг участогуудые эмхидхэхын тулада бүри мүнөөнһөө полинуудые шэлэн олохо, кадрнуудые, шухала түхеэрэлгэнүүдые бэлэдхэхэ хэрэгтэй. Энэ зорилгоор ажахын мүнгэ зөөри хэрэглэхэһээ гадна, богонихон болзорой гүрэнэй урьһаламжа үгэжэ болохо байна.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөлгэдэ шэнэ амжалтануудые туйлахын тулада манай парти, совет арад бүхы шухала юумэ хэнэ. Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар Коммунис партиин Программа соо хараалагдаһан ехэ хэмжээе туйлахын тулада бидэнэр хүсэеэшье, мүнгэ зөөриеэшье гамнахагүйбди.

(Түгэсхэлынь удаадахи номерто гараха).

МОНГОЛ ЛИТЕРАТУРЫН долоон хоног

АНДА НҮХЭДЭЙМНАЙ АЯЛГА ЗЭДЭЛhЭЭР

МОНГОЛ ПОЭЗИИН ДАБШАСА

Шэнэ поэзиин мүндэлэлгэ хододоо арадай түүхэдэ болоhон асари ехэ социально-политическэ хубилалтануудтай, тэрэнэй абьяаста хүгжэлтэтэй холбоотой байдаг шуу. Мүнөө сагай монгол поэзиин мүндэлэн хүгжэлтэ, саашанхи дабшаса тухай тогтон хэлэхэдээ, манай оронои үмэнэ сүлөөтэ, бүрин эрхэтэ зам нээhэн 1921 оной арадай хубисхалhаа үндэhэ эшэ татахамнай ойлгосотой. Харин дайсадhаа оронoo сүлөөлхэ эрмэлзэлээр зоригжоhон арадай тэмсэлэй түрүүшын алхамууд дээрэ, тодорхойлбол, Алтан Булаг хотые сүлөөлхэдэ — түрүүшын революционно дуун зохёогдоо бэлэй. «Шэвээ Хяагта» гэhэн тэрэ дуунай аялга — арадай тэмсэлэй аялга мүн hэн. Энэ суута дуүе үрлэг жанжан Сүхэ-Баатарай сэрэгүүдэй зохёоhониинншье өөрын хуулитай. Сүхэ-Баатар энэ дууе үндэрөөр сэгнэжэ, зохёоhон сэрэгшэдтэ — пулемётно ротын мэргэшүүлдэ магтаалан үмэнэ баясхалан хүргэхэ зуураа, еэээдүйн илалтын алтан хараасгай мэтэ сэдьхэл сооhоо түрэн ниидэhэн аялгые баранай сээжэлдэхые шухалада тоолоо бэлэй.

Манай агуухэ поэт, Монголой шэнэ литературын үндэhэ hуури табигша Дашадоржиин Нацагдоржын уран бүтээл тэмсэлэй дүлэн соо түрэhэн тэрэл дуунуудhаа эхитэй.

Д. Нацагдорж (1906—1937) залуугаар наhа бараhан, оройдоол арбаад жэлэй турша соо зохёохы ажалаа эрхилhэн юм. Совет үеын ахамад уран зохёолшод шэнги революционно тэмсэлэй зам дабаhан намтартай. Тиихэдээ уран зохёохы ажал бүтээлээ тэрэл тэмсэлэйнгээ замай үргэлжэлэл гэжэ тон зүб тоолодог байhан.

Үгырhэн дворян бүлэдэ түрэhэн энэ хүн эдир багаhаа хойшо арад зоной дунда үдэhэн, аман үгын айхабтар баян дансатай танилсаhан, тэрэ үедөө хэндэшье булигдахагүй эрдэм бэшэгтэйшүүлэй нэгэниинь байhан юм. Советскэ Союзда, Германида hураха үедөө классическа ород болон баруун Европын литературын дээжэтэй танилсаhан байгаа. Тэрэнэй уран зохёохы замда, творческо хүгжэлтэдэнь совет уран зохёолшод, нэн түрүүн А. М. Горький сэгнэшэгүй ехэ нүлөө үзүүлhэн. Имагтал энэ агуухэ пролетарска уран зохёолшын нүлөөн доро социалис реализмые баримталhан шэнэ литературымнай үндэhэ hуури табижа эхилээ hэн. Д. Нацагдорж хубисхалай сурталаар нэбтэрhэн, арад түмэнние шэнэ общество байгуулгада уряалhан гайхамшагта уран шүлэглэмэл, зүжэглэмэл, прозын жанран элдэб хэмжээнэй зохёолнуудые бэшэhэн. Тиигэбэшье уран шүлэглэл тэрэнэй творчестводо бүлюу hуури эзэлдэг. «Энэ бол миний нютаг, Монголын сайхан орон» гэhэн Эхэ орон тухайгаа шүлэгыень мэдэхэгүй хүниие олохонь бэрхэтэй. «Жэлэй дүрбэн саг» соогоо арад зонойнгоо ажабайдал гайхалтай уран хурсаар зураглаа. Мүн тэрэнэй олон тоото уянгын шүлэгүүд мүнөө хүрэтэр хүнэй зүрхэ сэдьхэл доhолгодог.

Д. Нацагдоржын уряалхы шэнжэтэй шүлэгүүд тухай тусхай тогтомоор. Тэдэнь хара сагаанай тэмсэлдэ, мүнхаг байдалые сарлагада ехэ үүргэ дүүргэээ. «Үшханай ханиядатын нёлбоho уряалайнгаа адиряатай хэлээр долёожол гараб» гэжэ Вл. Маяковскиин оор тухайгаа хэлэhэн үгэнүүдые Д. Нацагдоржошье хэлэхэ дүүрэн эрхэтэй hэн.

Ахамад үеын шүлэгшэд Ц. Дамдинсүрэн, Д. Цэвэгмид, Ц. Цэдэнжав, хардуулан унаhан С. Буяннэмэх болон бусад Д. Нацагдоржын эхилhэн зүргэ харгытаар саашаа дабшан, хүгжэлтын шэнэ шата туйлаhан, манай поэзиин hалбаралгада горитойхон хубита оруулhан байха юм.

Социалис замаар дабшалгын үедэ, мүн дэлхэйн хоёрдохи дайнай жэлнүүдтэ арадайнгаа дабаhан замай шатануудые монгол поэзи гэрэл соо мэтэ зураглан харуулhан, амжалта, илалтыень магтан дуулаhан, монгол, совет арадуудай мүнхэ хани барисаае юрөөhэн юм. Тиихэдээ шэнэ маяг түхэл олоhон, жанрнуудаар баяжаhаниинышье гайхалгүй. Ц. Дамдинсүрэнэй «Буурал эжы минии», «Совет арадта юрөөл» гэхэ мэтэ поэмэнүүд шэнэ поэзимнай үргэн арга боломжотойе гэршэлхэhээ гадна, арадай аман зохёолой гүн удхатайе дахин дахин тэмдэглээ. Д. Цэвэгмид «Хүүр дээрэ» гэжэ поэмээрээ сюжет баримталhан революционно, сэдьхэл бусалгама зохёолой жэшээ харуулаа hэн. Ц. Цэдэнжавай шог ёгто, уряалхы шэнжэтэй шүлэгүүд ажабайдалтай нягта холбоо байгуулха талаар шэнэ зам заагаа hэн гэхэдэ алдуугүй. Д. Сэнгээ, Ч. Лхамсүрэн, Д. Тарва мэтын бэлигтэй поэдүүд орёо жанрнуудые hунгажа, нүлөөлхы удхатай шүлэг, шэнэ дуунуудые олоор бэшэhэн юм. Сагhаа урид наhа бараhан Д. Сэнгээ (1916—1959) сюжет баримталhан шүлэг поэмэнүүдые олоор сууряатуулhан, хонгёо рифм, ялас гэмэ метафорануудые хэрэглэhэн, түрэл хэлэнэйнгээ уян нугалбарие дүүрэнээр хэрэглэхэ талаар ехэхэн хэшээл оролдолго гаргаhан байха.

Монголоймнай поэзи мүнөө хүгжэлтынгөө шэнэ шатада гаранхай. Ц. Гайтав, Б. Ябуухулан, Д. Пүрэвдорж болон бусад залуу хурса бэлигтэй поэдүүд түрэл поэзее шэнэ темэ, формонуудаар баяжуулна.

Ц. Гайтав—дэлисээр үргэн, гүн удхата темэнүүдые hунган, хурса зүрилдөө зурагладаг поэт юм. «Дамдинай Сүхэ-Баатар», «Владимир Ильич Ленин», «XX зуун жэл», «Революци» гэhэн поэмэнүүдэйнь нэрэнүүдшье дээрэ хэлэгдэгшые батална бэшэ гү? Мүнөөнэй үе тухай, дэлхэйн хүн зоной хүгжэлтэ тухай, коммунизм тээшэ зориhон зам тухай эдэ томо хэмжээнэй поэмэнүүдhээ гадна, Ц. Гайтав тоогүй олон уялгын, шог ёгто уряалхы шэнжэтэй шүлэгүүдэй автор юм.

Уянгын шүлэгшэ Б. Явуухулан хэдэн номуудтай. Тэдээн соогоо мүнөө үеын хүнэй hанал бодол, инаг дуранай дулэ, байгаалитай холбоое сэдьхэлэй утаhан дээрэ наадан зураглахые эрмэлзэдэг. Тэрэнэй шүлэгүүд олон хэлэн дээрэ хэблэгдэжэ, hайшаалда хүртэнхэй. Бүри залуу үеын поэдүүд соохоо Д. Пүрэвдоржые жэшээ болгон дурдая. Ургажа ябаа энэ нүхэрнай өөрынгөө гол темые эсэшэ сусашагүйгөөр бэдэрнэ, шүлэгүүдынь аялга хурсатай, гүн удхатай.

Энэ бишыхан статья соо Монгол поэзиин нуга дээрэ гүүрhа далайн зогсоhон хүнүүд тухай, тэдэнэй творчество тухай тодорхойгоор бэшэхэhээ гадна, баранай нэрыешье дурдахань амар бэшэ гээд hанагдана. Теэд тиигэhэнэй хэрэгшьегүй хаш даа. Зүгөөр гол шухалань юуб гэхэдэ, социалис реализмые үндэhэлhэн Монголой шэнэ поэзи үдэрhөө үдэртэ элдэб hонин маяг хэлбэри, жанрнуудаар баяжан, социализм байгуулжа байгаа арадайнгаа ажабайдалые үнэн зүбөөр, гүн гүнзэгыгөөр зураглаха гэhэн гол зорилгоёо бэелүүлхээр хэзээдэш бэлэн, зүб замаар дабшан энэ зорилгоёо бэелүүлнэшье, бэелүүлхэньшье дамжаггүй.

Ч. ЧИМИД,
поэт, Гүрэнэй шангай лауреат.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тэмээн hүрэг.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

ТАНИЛСАГТЫ: Сүхын ДОРЖПАЛАМ

Поэт Сүхын Доржпалам 1921 ондо Баян хонгор аймагта малшан арадай бүлэдэ түрэhэн. 1952 ондо дээдэ hургуули дүүргэhэн.

1940 онhоо шүлэг бэшэжэ эхилээ. «Уянгын шүлэгүүд», «Хүнэй гэрэлтэ юртэмсэ» гэhэн шүлэгүүдэй суглуулбаринуудые хэблүүлээ.

Доржпалам совет поэт Муса Джалилиин шүлэгүүдые монгол хэлэн дээрэ оршуулаа.

1962 ондо Москвагай Дээдэ литературна курс дүүргээ.

ЭЖЫМНИ ХАЙРА

Саhатай уулын саhан хайлажа
Сагай дулаан болоод ерэлэй.
Наhатай эжым сэдьхэл уяржа,
Намайгаа үргэлжэ хүлеэн hууна.

Холым нютагhаа нам тээшэ
Хонгор hалхин үлеэгээд байна.
Хонгор тэрэ hалхинай урасхал
Хүгшэн эжымни дурые асарна.

Элдин нютагайм сэнхир
уулануд
Эреэн зүрхэндэм хододоо ябаа.

Түрэhэн эжымни нангин хайр
Түбидэ намайгаа дулаасуулж
ябаа.

Хазаар дараhан хурдан хүлэгөө
Халюун нютагаа хүрөөд бусаха.
Харууhалжа үргэhэн хүгшэн
эжы
Халуун гараа тодоод угтаха.

Н Ю Т А Г

Эсэгын үбэр шэнги түшэгтэй
Булган уулын эльгэн доро,
Сэсэгэй үнэр анхилhан
Намирай голой зүлгэ дээрэ
Үеын хөөрхэн багашуултай
эрхэлжэ ехэ болоходоо,
Хурхайгаа орхиhон шубуундал
эрьежэ тэндээ ошодогби.
Буржан шулуун хададань
бүхэли үдэрөөрөө тэнэжэ,
Бургааhан шугын мүшэр доро
үдын халуунда hэрюусэжэ,
Үйhэн бортого баринхай
жэмэс түүжэ ябахада,
Үлеэhэн урин hэбшээниинь
үндэhэн шэнги илдам hэн.

Сагай урин болохолоор
холоhоо инишээ зорижо,
Сагаан буурал наhатантай
золгохоёо хүрэжэ ерэхэдэм,
Сагаан мөөгын буудалдал
гэрнүүд элеэр тобойлдожо,
Савчин хадын үбэртэ
намаяа даллажа байдаг юм.
Тэрэ hайхан нютагтаа
hуужа ерэхэтэйм хамта
Тэбэрихэ гараа hунгаhан
эхын дүрсэ үзэгдэдэг юм.
Хари холо ябахадам,
эхэ нютагни hанагдажа,
Хабар, зунгүй сэдьхэлдэм
хадаатай мэтэ үлэдэг юм.

А. БАДАЕВ буряадшалба.

С. ЭРДЭНЭ МОГОИ ЖЭЛТЫН ҮГЭ

Намдуухан дуунай аялгаар зэдэлhэн,
Нарлагхан талын ая гангаар хангалhан
Монгол гэжэ арюун нютагта түрэhэн
Могой жэлтэй Эрдэниин үгэ анхарыт.
Наранай мандан, үдэ болохо сагаар,
Найман сагаан мэнгэтэй хүбүүн түрөө hэм.
Намайе мүндэлүүлhэн эхын hайхан буянгаар
Наhанайм нэрые Эрдэни гэжэ үгөө hэн.
Эхэ эсэгэдээ эрдэниинь болоhон,
Эхэ орондоо эрхэтэниинь одоол болоо бэлэйб.
«Эрые баhадаггүй, эрьегүй далайе дабадаггүй»—
Гэhэн үгын удхые эли тодоор ойлгоо бэлэйб.
Могой жэлтэй хүн шэрүүн зантай гэдэг,
Морин жэлдэ түрөөгүйдөө гажараагүйб.
Дайсадтаа—шэрүүн, нүхэдтөө—зөөлэн
Далай Монголой хүнhөө, юрэдөө, илгаагүйб.

А. ЖАМБАЛДОРЖИЕВ буряадшалба.

ЗЭДЫН hОНИН

МОДОНОЙ МҮШЭР ШЭМЭТЭЙ

Шугы шэбэрэй бургааhа, тэрэлжын набшаhа намаагаар элбэг жэжэхэн мүшэрнүүдые мүнөө үедэ суглуулжа, hайнаар хатааж абабал, илангаа хонид, хурьгадта эдюулхэдэ ехэ hайн тэжээл болоно бшуу. Тимэhээ «Мир» колхозой 3-дахи отделени мүнөө жэлдэ 1200 центнер нимэ тэжээл суглуулжа абаха гэжэ түсэблэнхэй. Энэ хүдэлмэридэ hургуулиин үхибүүд, үбгэд, хүгшэд олооро хабаадана. Даб дээрэ эндэ 200 центнер набша мүшэр суглуулагдаад, дал соогуур хатаагдана.

ҮҮСХЭЛЫЕ ДЭМЖЭН...

Зунай бэлшээриин үедэ үнеэн бүриhөө 1000 литр hү hааха гэhэн hаалишадай дунда дэлгэрhэн социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр оролсоhон Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхозой hаалишан Евдокия Дашиева hайн үрэ дүн туйлажа байдаг. Тэрэ hаалишан үнгэрhэн 6 hарын туршада бүлэг үнеэнhээ 18 мянган килограмм hү hаагаа. Энээниинь үнеэн бүридэ хубааха болоо hаа, 901 килограмм болоно. Нүхэр Дашиева мүнөө үедэ үнеэн бүриhөө суутадаа 10—11 литр hү hаана. Ниходоо энэ hаалишанай үнеэн бүриhөө дундаа мянган литр hү hааха байhаниинь лаб бата.

ШЭНЭ СААД

Нютагай багшанарай, бусад албан хаагшадай үүсхэлээр Торинн совхозой Алнаг тосхондо 25 hуурitaй хүүгэдэй саад нээгдэбэ. Иигэжэ олон үхибүүтэй гэртэ hуудаг эхэнэрнүүд үбhэ, тариа хуряалгын халуун хаhын үедэ ниитын ажалда хабаадаха аргатай болобо. Тус саадые эндэхи багша нүхэр Сабсаев даадаг. Тиихэдэнь хүмүүжүүлэгшэдээр мүн лэ нютагай hургуулиин багшанар хүдэлнэ.

Б. ЧАГДУРОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Хүндэтэ айлшаднай: хүдэлмэришэдтэ

Ленинэй орденто Улаан-Үдын локомотив-вагон заhабарилгын завод. Дизельнэ цехэй улаан булан соо үдынгөө забhарлалгын үедэ хүдэлмэришэд суглараnхай. Монголой литературын долоон хоногые Буряадта үнгэргэхээр ерэhэн хүндэтэ айлшадаа июлиин 11-нэй үдэр үндэр түрэлтэ хүдэлмэришэднай халуунаар угтаа. Заводой начальник Е. П. Павленко МНР болон Советскэ Союз хоёрой хоорондо, мүн Улаан-Баатарай шудхалгын механическа завод болон ЛВРЗ хоёрой хоорондохи хани харилсаанай улам бэхижэжэ байhан тухай хөөрэнэ.

Удаань делегацие толгойлогшо Сономын Удвал, Монголой уран зохёолшо С. Эрдэнэ, дизельнэ цехэй разметчик Ринчинов, металлист Торонов гэгшэд үгэ хэлээ.

пионериүүдтэ

Үнгэрhэн амаралтын үдэр Сурхайта нуурай эрьедэ оршодог хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй үхибүүдэй пионерскэ лагерьта зүрхэ хүдэлгэмэ уулзалга болоо. Улаан галстугуудые намируулhан эдир үетэн хүндэтэ айлшадаа хүдөө талын сэсэгүүдээр угтаа.

Монголой уран зохёолшодой холбооной түрүүлэгшэ С. Удвал эдир үетэндэ хандажа халуун сэдьхэлэй үгэ хэлээ. hүүлдэнь айлшадта ехэ концерт харуулагдаа. Пионериүүдэй гуйлтаар монгол артистнар Банди болон Түмэн Дэмбрэл гэгшэд арадайнгаа дуунуудые гүйсэдхөө. hүүлдэнь монгол пионериүүдтэ амар мэндыемнай хүргыт гэжэ лагерайхид айлшадаа гуйгаа. **Зураг дээрэ:** Монголой айлшад пионериүүдэй лагерьта.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Д. МЯГМАР ДУРАН ХҮНДЭ УХАА ОРУУЛДАГ

Бидэнэр, хэдэн залуушуул, шиигэй хатахые хүлеэжэ hууxадаа, «Дуран хүниие тэнэг болгодог гү?» — гэжэ сэсэ буляалдабабди. Майханай үүдэндэ хажуураа дабтажа hууhан Гончиг гуай: «Хайрлаха сэдьхэл гээшэ хүниие ухаа оруулдаг»,—гэжэ хэлээд, эдэ залуушуулда этигүүлжэ үгэхэм гэhэншүүгээр:

— Би хэнэй айраг амтатайб гэжэ бэдэржэ ябаха наhандаа баян Доо гуайн харахан нюдэн Дулмада сэдьхэлтэй болобо. Тэрэ нютагай хэдэн залуу хүбүүд намтай үhэрилдэжэ, Дулмада ухаан шадал хоёроо харуулхые хүсэбэд. Би нэгэтэ Дулматай уулзаад, «Наадандa ямар морёо унахабта?» гэжэ асуухадамни:—Шадаа hаа, орёо хараял....—гээд Дулмын энеэбхилхэнь тэрэ бэлэй. Арба гаран залуушуулай тэрэ орёо харые бариха гэжэ намнаhыень би лабтай мэдэбэшье: «Бариад үгэхэб»—гээд ама алдажархилайб. Энэ минии бардам үгэ тэндэхи гол нютагаар хэдыдэнь бэ даа тарашаhан байба. Наадaнай дүтэлхэ бүри би орёо харыень бариха гэжэ ехэхэн бодолдо абтаа бэлэйб. Тиибэшье наадaнай болохын урда үдэр орёо харыень барижа үгөө hэм. Иигэжэ хүниие хайрлаха сэдьхэл гээшэ нүхэрые ухаа оруулдаг юм даа»,—гээд хажуураа абан бодошобо.

Яажа бариhамта гэхэдэ:

— Би табан үдэрэй туршада адуу манахадаа орёо харые нэгэншье удаа зали үгэнгүй намнааб, дүрбэдэхи үдэртөө үүрэй гэгээржэ байха үедэ, тэрэ орёо хара морин ябуудтаа хурхиршаба. Ноггоёо углахадамни, бага сага сошобошье. hэреэгүй бэлэй. Адуун гээшэ ехэхэн нойрмог амитан шуу даа, хөөрхэй,—гээд Гончиг гуай саашаа эрьешэбэ.

С. БАНЗАРАКЦАЕВ буряадшалба.

ЗУНДАА ҮНЕЭН БҮРИhӨӨ 1000 ЛИТР hҮ hААХА

УЛАНХААНАЙ ЗАЛУУРШАД

УЛАНХААН... Энээн тухай урдань дуулаhан, мүн энээгүүр ябаhаншье байжа магадта. Баргажан нютагай захын холо газарнуудай нэгэн. Эндэл ажаhуудаг, ажалладаг, эршэтэ ажалай жолоо бариhан габшагайшуул! Тиимэл хадаа тэдэнэр Дэрээн соогоо дэмы суу—байда гараагүй ёhотой. Тиимэл хадаа тэдэнэр дамжуулгын Улаан тугые нэгэтэ бэшэ дайлан абаhан магтаалтай.

Хамтадаа 14 hаалишад—14 алтан гартан. Тэдээн соогоо түрүү ябадаг Вера Хориганова тухай яhала дууладаг байгааб. Танилсаhан «газарнай»—аймагай Хүндэлэлэй самбар дээрэ hэн. Мүнөө харахадам, хүдэлмэридэ ёhотой гэгшээр хүдэржэhэн, эрид сэхэ зантай, эрмэлзэhэн хурса шэгтэй—нимэ хүн байбал. Тушаан болоходоо, сасуутан байба хабди. Хэрбээ намтар тухайнь хөөрэхэ болоо hаа, 13-дахи жэлээ таhалгаряагүй хүнэгэй амhарта нара хаража ябана.

13 жэл! Зэргэсүүлхын тэдыдэ бүридхэн тоолоод үзэбэл, дүн хамта 240.000 литр гэхэ гү, али 120 цистернэ жэрылдэхэ жэшээтэйл. Эды шэнээн hү Вера Бальжировна гансаараа hааhан болоно бшуу даа. Тиихэдэ фермэ бүхыдөө хэды мянган тонно сагаан эдеэнэй дээжэ гүрэнэй hабата руу салгидхаа хаб! Тэмсэhэн хэрэг, оролдоhон үрэ гээшэ хэзээдэш аша габьяагаа харюулдаг лэ ха юм. Хэдэн жэлдэ удаагаар «ракетэдэ» hуужа ябаhан Верын ажалша арюун нэрыень арба гаран хүндэлэлэй тэмдэгүүд шэмэглэнэ.

УРДАНАЙ ЮУМЭ ула болоо, мүнөөнэй юумэ зула болоо гэдэгтэл, энэ жэлэй эрид дэбжэлтын хэшэгтэ хабарhаа эхилжэ, тэрэ Уланхаанай залууршан хэр габшагай шангаар хүдэлжэ байгаа юм ааб? Зарим ушарта тоо, баримта гээшэ юунhээн тодо болонжо үгэдэг. Тодорхойлон хэлэбэл, нүхэр Хориганова энэ жэлдэ 22 үнеэ даажа абанхай. Тэдэнэй 20-ниинь мүнөө тугаллаад байна. Үдэрэй дүн гаргахада, ханада үлгөөтэй байhан Верын «стрелкэ» 16-hаа доошо тоо юрэдөө заадаггүй. Энэнь үнеэн бүриhөө суудхэ соо хахад нуд хүрэтэр hүнэй hаагдадаг байhые гэршэлнэ.

Иигээд байхадаа Вера—ракетчицэ, мүнөөдэрэй эрилтэдэ хүрэмөөр ажаллажа шадана бшуу даа гэжэ хэлэхэ дүүрэн эрхэтэйбди. Гэхэ зуура, нүхэд зон, нютаг нугынгаа дунда ёhото одон—маяк боложо ябахын тулада мүнөөдэрэй туйлалтаар сэдьхэл бодолоо амаржангүй, үндэр табсанта үглөөдэр тээшэ шармайн эрмэлзэхэ шунал хүсэл гансал габшагайшуулай бэшэ, харин совет хүн бүхэнэй шухала шэнжэнь болоно бшуу.

Гушанхан гурбанайнгаа дабаа дабажа ябаашье hаа, Вера наhаараа, сэдьхэлээрээ үшөөл залуу, зоригтой, хүшээе хүбшэлмэ гэмэ хүсэн дундаа, этигэл дүүрэн ябана. Саашадаа ямар зорилготой, ямар эрмэлзэл бодол түрэн ябаа юм ааб гээд hонирхоходо:

— Сагнай самолет шэнги болонхой гэжэ хэлсэгшэбди. Сэрэг дайнай үеэр хүсэд hуража шадаагүй бидэндэ хүшэрхэн байгладаг. Сүлөө саг hамбаашалан, ном, газетэ шагаажа байтарнни, заримдаа нюдэнhөө hалгаангүй уншаhайб гэмэ hонин зохёолнууд дайралдашадаг. Мүнөө нүхэрни Улаан-Үдын хэлхсэ холбооной электротехникумдэ hурана.

Намтай мүрысэдэг Намсалмаае абаад үзэе. Тэрэ багадаа эрдэм номдо hураха хэды дуратай байгааб. Ажабайдал гээшэмнай элдэбын ушаралтай байдаг ха юм даа... Зарим хүнүүд үгэ бүхэнние «татажа гаргаагүйдэ» блокнот дээрээ бирайса бэшэжэрхимээр юумэ юрэ хөөрөөд үгэдэггүй агша. Теэд эрид сэхэ зантай Вера тиимэшүүлэй нэгэн бэшэ байшоо. Түрэл дүтын танилнууд шэнги фермын хэрэг ажал тухай яриладабабди. hанаhай бариhанаа тэрэ сэхэ руунь табяа гээшэ hэн ха:

— Байгша оной түрүүшын хахад соо үнеэн бүриhөө 850 литр hү hаанхайб. Энэ жэлэймни уялга —1500 литр. Үнеэдни гол тулэб залуу гунжад юм. Мүнөө. урдынхидаал адли Намсалмаатай мүрысэн ажалланаб. Уялгаяа улуулхын тула hайсахан лэ ажаллагдаха болоно,—гээд зураглаал бэшэгэймни герой зугаалаа бэлэй.

СЭНХИР ТУЛГАТА Хүшэгөөрэй хормой дорохоно оршодог Уланхаан нютагта магтамаар юумэн бии даа! Вера шэнги бэрхэшүүлые бэдэрээ hаа, эндэ олохол байхат. Түрэл нютагтаа комсомол солоёо суурхуулhан, түрүү хонишон Любовь Гомбоева, мэдээжэ механизатор Дондоб Аранзаев, магтаалта малшад Мыдыгма Дугданова, Манидари Ачитуева болон бусадай алдар нэрэнүүд—ажахын омогорхол, баатаршалгын жэшээ болонхой.

Зүгөөр мүрысөөн гээшэ урилдаанай зэлэ татадаг ёhотойл үүсхэлшэнь мүн. Эндэл ажалай эдэбхи орьёлжо, «шандааhа шангатан» шалгардаг. Уланхаан, Аллын hаалишад hүүлэй хэдэн жэлэй туршада түрүү зэргэсэ буляалдаhаар. Теэд Уланхаанай фермэ дээрэ нёлондо жэл илаhанай hүлдэ тэмдэг—улаахан одон носошоо юм гэлсэдэг. Энэ жэлдэ хэниинь хазаар даража, хэниинь hүүл бариgша ааб—мэдэгдэнэгүй. Хахад жэлэй үрэ дүн дүүрэн хүсөөрөө ажаллажа гараhанай «судья» боложо шадахагүй ха юм даа. Жэлэй дүн—энэл даа, илалтын эсэс.

Мал ажалай ашаг шэмэ гүрэндэ худалдаха хахад жэлэй түсэб болзорhоонь урид дүүргэгшэдэй түрүү зэргэдэ Дэрээнэй таряашад жагсаха ёhоороо жагсаба. Тэдээн соо Уланхаанай залууршадые танинaлди. Хэд гээшэб? Магтаалта Вера Хориганова, Зина Будаева, Цыренжит Аюшеева, Намжилма Батуева, Мария Очирова, Цырма Цынгеева—жииртэйл залуушуул лэ даа.

...Бусаха дээрэмнай бороошье ороходоо магадгүй, Хүшэгөөр дээгүүр hэмжэн үүлэд нүүжэ, сэнхир хүхэ майхан доогуурнь шурган хорон байгаа бэлэй. Наран тонгойнхой. Бидэшье ябаха тээшээ ларабабди. Холын харгы мэдээжэл гүбэ.

Уланхаанай залууршад шэнги нимэ хүнүүдые манай социалис орондо эршэтэ ажал дэбжүүлжэ, hодо дали ургуулдаг гээшэ ааб даа гэhэн арюун бодол харгыдамнай түрэжэ ябаа hэн...

Ч-Ц. САНЖИЕВ.
Баргажанай аймаг.

ФУТБОЛ Үшөө дахин тэнсэбэ

Үнгэрэгшэ амаралтын үдэр Улаан-Үдын «Армеец» ээлжээтэ уулзалгаяа Хабаровск городой футболистнуудтай үнгэргөө. Айлшаднай мүнөө дээрээ 18 очкотой, зоно соогоо түрүүлжэ ябана. Тиимэhээ манай футболистнууд энэ уулзалгаяа шадамар бэрхээр үнгэргэхын тула наадаяа яhала hайнаар эмхидхэжэ, харагшадай зүгhөө hайшаагдана. Наадaнай түрүүшын хахадай дүүрэтэр бэе бэедээ шанга шанга добтолгонуудые хэлсэhэн эдэнэрнай тоо нээжэ ядана. Тиигэжэ наадан дүүрэхэнь гэжэ бэее мэхэлүүлhэн улаан-үдынхид воротагайнгаа дэргэдэ хамгаалга бага зэргэ hуладхажархёо ха. Энээниень hамбаашалhан айлшад талмайн баруун захаар добтолжо, тоо нээжэрхинэ... Наадaнай хоёрдохи хахад эхилhээр 20-ёод минута болобо. Энэ үедэ талмайн зүүн захаар урагшаа гүйжэ гараhан 16-дахи номертой манай добтологшо бүмбэгэ абамсаараа нүгөөдэ талаарнь урагшаа харайжа гараhан 9-дэхи номертой добтологшодоо тэрэнээ дамжуулжархина. Үрдижэ абаhан бүмбэгэеэ тэрэ доронь сохижо, харюугай бүмбэгэ бэлэглэнэ. Тиигэжэ энэ уулзалгамнай 1:1 тоотойгоор дүүрэжэ, команда бүхэн нэжээд очкотой болобо. Удаадахи

уулзалга июлиин 15-да үнгэргэгдэхэ. Айлшаар Комсомольск-на-Амуре городой «Авангард» командa ерэхэ болонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: улаан-үдынхид айлшадай дэргэдэ.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

БУРЯАД ҮНЭН
4-дэхи нюур.
1964 оной июлиин 14.

Редактор
Ц. О. ОЧИРОВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00165. Зак. № 703.